Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | № 98 (16021) | 1982 оной апрелиин 27, вторник | Сэн 3 мүнгэн

1982 ОНОЙ НЭГЭДЭХИ КВАРТАЛАЙ ГҮРЭНЭЙ ТҮСЭБЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ПРОМЫШЛЕННОСТИИН ДҮҮРГЭЛГЫН ДҮНГҮҮД ТУХАЙ

Республикын промышленность продукци худалдаха нэгэдэхи кварталай түсэбые 101 процентээр дүүргэжэ, түсэбһөө гадуур 4 миллионһоо дээшэ түхэригэй продукци гүрэндэ худалдаа, промышленна үйлэдбэрнин хэмжээн, нёдондо жэлэй энэ үеынхитэй сасуулбал, зарим тэды хороо.

Республикын промышленность бүхы дээрээ нормативна сэбэр продукци үйлэдбэрилэн гаргаха түсэбөө (ажал ябуулгынь нимэ дүнгүүдээр сэгнэгдэдэг предприятинуудай тоогоор) 106 процент дүүргэбэ.

Товарна продукци гаргалгада ажалай бүтээсын түсэб — 101,3, нормативна сэбэр продукци гаргалгада ажалай бүтээсын түсэб 106,2 процент дүүргэгдэһэн байна.

Улаан-Удэ хото, 16 район, тэдэ тоодо Загарайн, Захааминай, Кабанскын, Прибайкалийн, Сэлэнгын, Улаан-Удын болон бусад районуудын продукци худалдаха талаар нэгэдэхи кварталайнгаа түсэбые дүүргээ.

Промышленностин түлишын, шэлэй, шаажан-шабар, талха таталгын-хүрпэтэ болон холимог тэжээлэй һалбаринуудые хурдан түргэнөөр хүгжөөгдэһэн байна.

Продукци худалдаха, үйлэдбэрине хүгжөөхэ, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ талаар гүрэнэй түсэбые зарим министерствэнүүдэй, үйлэдбэринин нэгэдэлнүүдэй, управленинүүдэй ямараар дүүргэһэнь нимэ баримтануудые элирхэйлнэ гэбэл:

	1982 оной нэгэдэхи кварталда продукци худалдалын түсэбэй дүүргэлтэ (процентээр)	Үйлэдбэринин хэмжээнэй талаар	Ажалай бүтээсын талаар
		1982 оной нэгэдэхи кварталда 1981 оной нэгэдэхи кварталайхитай жэшээл (процентээр)	
«Бурятэнергын» районно эльшэ хүсэнэй управлени	100,0	107,9	106,9
«Забайкаллес» гэжэ үйлэдбэринин модо бэлэдхэлэй нэгэдэл*)	126,9	110,9	111,3
«Бурятферммаш» нэгэдэл*)	100,2	133,7	123,2
«Бурятжелезобетон» нэгэдэл*)	107,1	104,0	102,8
«Бурятмясопром» нэгэдэл	108,8	97,9	104,2
Һүнэй промышленностин үйлэдбэринин нэгэдэл	111,3	101,3	94,7
Кондитерска промышленностин Улаан-Удын нэгэдэл	100,2	102,7	105,2
Загаһанай промышленностин Байгалай нэгэдэл**)	78,5	103,7	107,0
«Госкомсельхозтехника» тэрэ тоодо:	101,9	104,3	103,4
«Бурятавторемонт» нэгэдэл*)	74,5	106,0	85,5
Хилээмэнэй зүйлнүүдэй управлени*)	101,3	112,7	112,9
Хэблэлэй, полиграфикин болон номой наймаанай хэрэгүүдые эрхилдэг гүрэнэй комитет*)	101,4	101,4	100,3
Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Советэй мэдэлэй промышленность	98,9	102,0	101,7
Нютагай промышленностин министерство*)	100,8	104,2	105,7
Түлишын промышленностин министерство*)	107,8	116,8	112,5
Эдеэ хоолой промышленностин министерство	109,3	105,9	105,3
«Бурятстройматериалы» нэгэдэл*)	101,6	108,4	104,6
Ой модоной ажахын министерство	101,1	99,2	99,5

*) нормативна сэбэр продукцин талаар

**) товарна продукцин талаар

Соёлой-ажаһуудалай хангалгын ба ажахын хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгэ 0,5 миллион түхэригөөр гэхэ гү, али 5 процентээр дээшэлһэн байна.

Нэгэдэхи кварталда бүхы республика дотор эрхим шанартай продукци үйлэдбэрилгэ 10,7 миллион түхэриг гэ хүргэгдөө. Энэнь түсэбэй 94 процент бодоно.

Гол зүйлэй промышленна продукци үйлэдбэрилгэ нимэ болоо гэбэл:

	1982 оной нэгэдэхи кварталда үйлэдбэрилгэдэһэнинь	1982 оной нэгэдэхи кварталда 1981 оной нэгэдэхи кварталайхитай жэшээл (процентээр)
Электрын эльшэ хүсэн, — миллион киловатт-часаар	174	107,6
Нүүрһэн — мянган тонноор	914	101,2
Приборнуд, автомат түхеэрэлгэнүүд болон тэдэнэй запас частьнуд — миллион түхэригөөр	2,5	84,0
Хабсаргагдамал түмэр хэрэгсэлнүүд — мянган тонноор	6,0	94,8
Модо зөөлгэ (хамһабаринн предприятинуудгүйгөөр) — мянган кубометрээр	336,8	100,8
Хорөөдэмэл материалнуд (хамһабаринн предприятинуудгүйгөөр) — мянган кубометрээр	263,9	103,3
Целлюлозо — мянган тонноор	21,0	85,4
Картон — мянган тонноор	19,7	85,0
Барилгын хирпичэ — миллион хэһэгээр	29,1	109,0
Хабсаргагдамал түмэр-бетон хэрэгсэлнүүд, детальнуд (хамһабаринн предприятинуудгүйгөөр) — мянган кубометрээр	34,6	92,3
Сонхын шэл — миллион дүрбэлжэн метрээр	3,8	105,0
Угаагдаһан нооһон — мянган тонноор	3,9	81,0
Бэлэн болгогдоһон нооһон бүдүүд — мянган дүрбэлжэн метрээр	706	99,9
Нэхэмэл дотор хубсаһан — мянган хэһэгээр	561	114,9
Нэхэмэл гадар хубсаһан — мянган хэһэгээр	718	94,2
Оёдолой промышленностин продукци (предприятинин 1982 оной январинин 1-нэй оптово үнэ сэнгүүдээр) — миллион түхэригөөр	10,2	91,9
Мяхан (нэгэдэхи категориин субпродуктнуудые оруулалсан) — мянган тонноор	4,5	91,7
Һүн дээрэ абтаһан сагаан эдеэнэй зүйлнүүд — мянган тонноор	17,0	113,9
Хилээмэн ба хилээмэнэй зүйлнүүд — мянган тонноор	16,2	99,9
Кондитерска зүйлнүүд — мянган тонноор	5,5	100,6
Макароной зүйлнүүд — мянган тонноор	1,5	121,6
Гүрэнэй нөөсэнүүдһээ абтаһан холимог тэжээл — мянган тонноор	60,5	111,4
Хубсаһа угаадаг машинануд — мянгаар	47,0	103,6
Мебель — миллион түхэригөөр	3,3	109,1
Соёлой-ажаһуудалай ба ажахын хэрэглэмжын эд бараан — миллион түхэригөөр	10,8	105,0

Ууралай эльшэ хүсэ, нүүрһэ, мал ажалай ба тэжээл үйлэдбэрилгын машинануудые, хөрөөдэмэл материалнуудые, модоной хибэдэһээр хэгдэһэн плитэнүүдые, целлюлозо, картон, цемент, барилгын хирпичэ, сонхын шэл, угаагдаһан нооһо, нэхэмэл дотор хубсаһа, һүнһөө абтаһан сагаан эдеэнэй зүйлнүүдые, бүхы зүйлэй консервэнүүдые, хилээмэ болон хилээмэнэй зүйлнүүдые, кондитерска ба макароной зүйлнүүдые, холимог тэжээл үйлэдбэрилгэ талаар квартал түсэб үлүүлэн дүүргэгдээ.

4-А түхэлэй электродвигательнуудые, барилгын булад хэрэгсэлнүүдые, барилгын модо, түмэр харгын модон шпалануудые, хабсаргагдамал түмэр-бетон хэрэгсэлнүүдые, детальнуудые (армированна хэрэгсэлнүүдые оруулалсан), асбоцементнэ хабтагайнуудые, нэхэмэл гадар хубсаһа, оёдолой промышленностин продукци, загаһаар буйлуулагдадаг эдеэ хоолой зүйлнүүдые (консервэнүүдые оруулалсан), мал ажалай тоһо, тоһолиг сырнүүдые, мүн бусад зарим продукци үйлэдбэрилэн гаргаха түсэб дүүргэгдэхэгүйһөө гадна, зарим тэды хороһон байна.

17 предприяти продукци худалдаха кварталайнгаа түсэбые дүүргээгүй. «Байкалрыбпром» гэжэ үйлэдбэринин нэгэдэл, Холбоолжоной нүүрһэнэй уурхай, нормативна сэбэр продукци үйлэдбэрилхэ талаар Тимлюйн асбоцементын хэрэгсэлнүүдэй завод, талха таталаг комбинат, һөөсы гуталай фабрика. Сүхын арһанай завод ехэ гээгдэлдэ орооһон байха юм.

37 предприяти ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ түсэбөө дүүргэбэгүй. «Бурятэнергын» районно управленни. Хяагтын плавико-шпадай уурхай, «Байкалрыбпром» гэжэ үйлэдбэринин нэгэдэл, «Бурятшелинстрой» трестын КПП, «Бурятавторемонт» гэжэ үйлэдбэринин нэгэдэл, «Бурятферммаш» нэгэдэл, Тимлюйн асбоцементнэ хэрэгсэлнүүдэй завод болон бусад эдэнэй тоодо ороно

БУРЯАДАЙ АССР-эй СТАТИСТИЧЕСКЭ УПРАВЛЕНИ

ХАМАГАЙ ТҮЛӨӨ ХАРЮУСАЛГАТАЙ

Манай республикын ажалшад КПСС-эй XXVI съезд-ай түүхэтэ шиндхэбэрнинүүдые бэелүүлэн, арбан нэгэдэхи табан жэлэй хоёрдохи жэлэй даабаринуудые амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө бүхы хүсэ шадалаа элсүүлэн ажаллажа байна. Мүнөө үедэ СССР-эй 60 жэлэй ойн баярай хүндэлэлдэ социалис мүрысөөн үдэрһөө үдэртэ улам үргэдэнэ.

Нютагай Советүүд ажалшадай эдэбхи үүсхэлые дэмжэн, түсэбтэ даабаринуудые амжалтатайгаар дүүргэхэ, ажахын, һуудал байдалай болон хангалгын асуудалнуудые, саг соонь шиндхэхэ зорилгоор ехэ хүдэлмэри абуулна. Хяагтын районой Алгайн сомоной Советэй, Улаан-Удын районой Хүйтэнэй сельскэ Советэй ажалшад ондарта ойе нэрэтэй түрэтэйгөөр угтахын тула дээшэлүүлэгдэһэн социалис уялгануудые абажа, байгша онойнһоо түсэбтэ даабаринуудые болзорһоонь холо урид дүүргэхэ гэжэ шиндэбэ. Энэ һайн һайхан үүсхэлые бусад сельскэ, сомоной болон поселково Советүүдэй арад зон хаанаар дэмжэжэ байна. Нютагай Советүүд ажахын болон бусад шухала асуудалнуудаар үргэн хэмжээ ябуулгануудые хараалхаһаа гадна бин байгаа дутуу дунданууда усадхаха тушаа тодорхой хэмжээнүүдые абана. Ушаһань, нютагайнгаа ажалшадай урда табигдаһан зорилгонуудые бодотоор бэелүүлгэдэ Советүүд, тэдэнэй гүйсэдхинүд, саг үргэлжын комиссинуд, арадай депутадууд ехэ харюусалгатай ха юм. «Хэн Советтэ хүдэлнэб, тэрэ ханаг юумэнэй түлөө харюусалгатай» гэжэ арад зоной дунда тон зүбөөр хэлсэдэг.

Байгша оной июниин 20-до болохо нютагай Советүүдэй хуралгалда бэлэдхэл түлэг дундаа ябажа байнхай. Мүнөө хаа хаанагүй арад зомнай эрхим хубүүд, басагадаа Советүүдэй депутадуудта кандидадуудаар дэбжүүлнэ. Ажалай түрүүшүүл, хүн зоной дунда хүндэтэй болоһон, арад зоной аша туһада ажал ябуулга хэжэ шадахаар эрхэтэд харагдэнэ. Жэшээнь, Ленинэй орденто локомотив-ваганзаһабарилгын заводой коллектив суута хүдэлмэринэй Дмитрий Григорьевич Степановые, Ленинскэ комсомолой нэрэмжэтэ нарин сэмбыг комбинадай эрхим мастер-тидир Бальжама Эрдынеевна Аюшеевае, Улаан-Удын авиапредприятинин коллектив «МИ-2» түхэлэй вертолёдой командир, Социалис Ажалай Герой Леонид Григорьевич Ахметвалеевые, Анаагай совхозойхид зарим наалишан Очир-Ханда Доржиевна Жигжитовае, Захааминай районой «Гигант» колхозой гэшүүд түрүү трактористнуд, Буряадай АССР-эй габьяата механизатор Фёдор Васильевич Леоновые нютагай Советүүдэй депутадуудта кандидадуудаар дэбжүүлбэ.

«Советэй депутат байха гээшэ хүндэтэйшье, гэхэтэй ханта, мүн айхабтар харюусалгатай, орёо шанга хүдэлмэри юм. Депутат гээшэмпай засагай органуудта өөрынгөө округуулнин округой ажалшадай аша туһые хамгаалжа, хэлэлцэжэ, хүндэлгэжэ, ажалшадай аша туһые хамгаалжа, ажалшадтаа ойлгуулжа, ажалшадтаа ойлгуулжа, ажалшадтаа ойлгуул

КПСС-эй XXVI съездын шийдхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө

ТҮРҮҮ ОНОЛ АРГА ХЭРЭГЛЭН...

Түсэбтэ арбан нэгэдэхи табан жилэй хоёрдохи жил хадаа' орон доторнай, бүхы ажалша коллективүүдтэ жаб' халанта томо үйлэ хэрэгүүдэер тэмдэглэгдэхэнь гээшэ. СССР-эй профсоюзуудай XVII, ВЛКСМ-эй XIX съезднүүд, нютагай Советүүдтэ һунгалтануд, гүрэн түрымнай байгуулагдаһаар 60 жилэй ой—эдэ бүгэдэ бүхы совет арадай, ажалша хүн бүхэнэй ажалай ба политическэ эдэбхи үүсхэлые бадаруулна гээшэ. Мүнөө манай модоной баазын коллективтэ СССР-эй байгуулагдаһаар 60 жилэй ойн һайндэрые ажалай өрхим бэлэгүүдээр үгтахын түлөө социалис мүрысөөн эршэдэн дэлгэрнэ. Энэ мүрысөөндэ хам оролсоод, ажалай үндэр бүтээсын түлөө тэмсэжэ байхадаа, манай худэлмэришэд үйлэдбэриингөө бүхы нөөсэ арга боломжонуудые элирүүлэн, үйсэд хэрэглэхэ талаар үнэтэ уряа—үүсхэлүүд гарадаг гээшэ. Тэдэнние заатагүй саг соонь дэмжэжэ, ганса нэгэнэй үүсхэлүүдые олоной оншото худэлөөн болгохо талаар партийна, профсоюзай организацинууд үшөөлехэ оролдолго гаргаха зэргэтэй.

Тиигэжэ, жэшээлэн хэлэбэл, бүри 1976 ондо манай коллективэй түүхэй эд комплексноор, үлэдэһэгүйгөөр ашаглаха гэһэн үүсхэл гаргахадань, КПСС-эй Прибайкалийн райком халуунаар дэмжэжэ, тэрэние олондо тараяха талаар тусхай хэмжээнүүдые хараалаа һэн. Тиин үүсхэл гаргахадаа абаһан социалис уялгануудаймнай дүүргэлтые гансал шалгадаг бэшэ, мүн шанга хиналта, эрилтэ табидаг болоо бэлэй. Тэрэнэй ашаар нилээд амжалта туйлагдаа. Ганса үнгэрэгшэ жилдэ түүхэй эд болон үйлэдбэрийн үлэгдэлнүүдые гүйсэд ашаглаһанай ашаар 100 мянга гаран кубометр модон алмагдаһан байха юм.

Модо хүрөөдэжэ, шпалануудые болон хайрсагай хаб'агайнуудые бэлдэхэдэ гарадаг үлэгдэлнүүдые технологическа зомгоол болгоод. Сэлэнгын целлюлозно-картоной комбинадта абаашаха худэлмэри мүнөө нилээд һайнаар табигданхай. Арбадахи табан жилэй эхиндэ, 1976 ондо жилэй 5 мянган кубометр технологическа зомгоол гарга'дагаа байһан һаа, 1981 ондо тэрэнэ 40 мянган кубометртэ хүргэһэн байнабди.

Модоной бааза, худэлмэришэдэй поселогые хангаха түбэй котельнэ, дулаа дамжуулха трасса бариглажа, 5 бага котельнэ хаагдаа. Мүнөө худэлдэг котельнэнүүдые түлилгэдэ модоной хибэдэһэ хэрэглэдэг болонхойбди. Тиитэжэ жил соо 250 мянган түхэриг алмагдаба.

Мүнөө үедэ манай баазада асарагдаһан модоной 92,9 процент һайн шанартай бариллгын материал боложо гарга'дана. Энэ муу бэшэ дүн. Энээн түхай партийн XXVI съезд дээрэшье хэлсэгдэһэн, ой модоной промышленностийн асуудалнуудаар гарга'даһан КПСС-эй ЦК-гай тогтсолнууд догор гэмдэглэгдэһэн байха юм. Түүхэй эд болон материалнуудые комплексноор ашаглаха талаар манай коллективэй дүй дүршэл республикымнай ой модоной промышленностийн предприятинуудта жэшээ болгон, халан абахыень дурадхагдаһан байна. Олон худэлмэришэд болон инженерно-техническэ худэлмэрилэгшэднай ВДНХ-гай медальнуудаар, дипломуудаар шагнагдаа һэн. Тэдэнэй дундаһаа баазын директор В. Я. Кокин, ахамад инженер А. Ф. Плытник, цехэй начальник В. С. Середкин, шпалануудые гаргадаг цехэй станочник В. Н. Кислицын болон бусадые нэрлэлтэй.

Түрүү дүй дүршэл дэлгэрүүлхэ, ажалдаа нэбтэрүүлхэ гээшэ партийна хэрэг. Энээндэ хайша хэрэгээр хандажа болохогүй. Тиимэһээ хэдэн жилэй урда Г. И. Перовой ударидалга доро модо хэмжүүрлэн тайраха бригада эмхидхэжэ, бригадна подрядай гуримаар худэлдэжэ эхилхэдээ, бидэ энээндэ ехэ анхарал хандуулаа һэмди. Аниада 18 хүнөө бүридхэгдэһэн түс бригада жилдээ жилдэ ажалайнгаа эмхидхэл нарижуулна. Мүнөө энэ бригадада 42 хүн худэлдэг болонхой. Шэнэ гуримаар худэлдэг болоһон түс бригада мүнөө үйлэдбэриин түсэб дүргэхэ, алмалта, арьбалалтын гурим сахиха талаар нилээд амжалтатай худэлдэг болонхой. Эндэ түүхэй эд, материалнууд, электрын элшэ хүсэ, түлшэ тэхэ мэтые алмаха, арьбалха талаар бригадын гэшүүн бүхэн оролдолго гаргадаг байха юм. Энэ бригададашье, предприятидашье ашаг олзотой бшуу. Тиигэжэ алмалта хэһэнэйнгээ түлөө бригада һара бүхэндэ табан зуугаад түхэригэй мүнгэн шанда хүртэдэг болонхой. Арбадахи табан жилэй түсэбые түс бригада 3 жил 10 һара соо, 1981 оной түсэбые декабриин 15-да дүүргэһэн байна.

Г. И. Перовой бригадын дүй дүршэл «Забайкаллес» нэгэдэлэй предприятинуудта дэлгэрүүлэн нэбтэрүүлхын түлөө нилээд ехэ оролдолго гаргагдаа һэн. Тиин хоёр жил үнгэрлэн хойно нимэ бригаданууд нэгэдэлэй предприяти бүхэндэ эмхидхэгдээ бэлэй.

Бригадна гуримаар худэлхэ гээшэ ганса ашаг олзороо бэшэ, мүн бригадын гэшүүдэй хоорондын харилсаа һайжаруулгада ехэ туһатай.

Иигэжэ түрүү аргаар ажалаа эмхидхэһэнэй ашаар манай коллектив арбадахи табан жилэйнгээ түсэб болон социалис уялгануудые сум дүүргэжэ шадаа һэн. Табан жилэй хугасаа соо товарна продукци гаргалга 34,5 процентээр дээшэлэн байха юм. Предприятиймнай үйлэдбэриин хүсэнэй хахадынь шэнэлэгдээ.

Мүн арбан нэгэдэхи табан жилэй түрүүшын жилдэшье амжалтатай худэлжэ гараһан байнабди. Жилэй түсэб бүхы технико-экономическа талаараа гүйсэд дүүргэгдээ. 1980 онойхиһоо 286 мянган түхэригөөр ехэ продукци худаллагдаһан, 256 мянган киловатт-час электрын элшэ хүсэн, 55 мянган түхэриг салин хүлһэнэй мүнгэн алмагдаһан байха юм. Бүтээн гаргадаг продукциймнай шанар эрид һайжараа. Тиигэжэ продукци худалдаллагаһаа 2 миллион 35 мянган түхэриг сэбэр олзо абаабди. Энэмнай түсэбөөр харалагдаһанһаа 199 мянган түхэригөөр ехэ. Худэлмэришэдэй дунда зэргын салин хүлһэн 212 түхэриг болоно.

Ажалшадайнгаа ганса ажалайнь бэшэ, мүн ажаһуудалайнь эрхэ байдал һайжаруулха хэрэгтэ тон ехэ анхарал хандуулдаг гээшэбди. Һүүлэй арбан жил соо энэ хэрэгтэ 8,5 миллион түхэриг мүнгэн гаргашалагдаа. Бүхыдөө 22 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай гэр байранууд баригдаһан, заһабарилагдаһан байна. Мүн 76 мянган дүрбэлжэн метр харгы асфальтаар хушагдаһан, дулаа дамжуулгын 2,9 мянган метр трасса татагдаһан юм. Ажаһуудалай эрхэ, байдалай һайжархада, ажалшадай ажалһаа гаража ошохо ушарнууд үсөөрөө.

Энэ бүхы худэлмэриие предприятиингаа захиргаантай хамта манай партийна, профсоюзай, комсомолой организацинууд хүтэлбэрилдэг. Үйлэдбэриин бүхы асуудалнууд манай коммунистнуудай шидхэхэ хэрэг гээд бидэ тоолодог заншалтайбди. Коллективэймнай үмэнэ табигдаһан гүн ехэ зорилгонууд партийна, профсоюзай суглаанууд, парткомой заседанинууд дээрэ зүбшэн хэлсэгдэдэг юм. Тиигэжэ, жэшээнь, һүүлэй февраль, март һарануудта парткомой заседанинууд дээрэ «Арбан нэгэдэхи табан жилдэ түүхэй эд комплексноор ашаглаха ба үйлэдбэриин үндэр культуратай болохо», «Социалис мүрысөөнэй эмхидхэлэй гурим нарижуулха» тухай асуудалнуд зүбшэн хэлсэгдэһэн байна.

Арбан нэгэдэхи табан жилдэ коллективэймнай урда тон ехэ зорилгонууд табигдана. Тэдэнээ сүм бэелүүлхын түлөө оролдоношье гээшэбди. Бидэ жил бүри 13 миллионһоо дээшэ түхэригэй продукци худалдаха, 2 миллионһоо үлүү түхэригэй капитальна һомолого ашаглаха, модо хүрөөдэдэг шэнэ, дүрбэн раматай цех, заһабарилгын-механическа мастерской, ажаһуудалай хэрэгсэлнүүдые гаргаха цех, һуралсалай комбинат болон бусад социально-соёлой барилга хэхэ байнабди.

Түсэбтэ табан жилэй түрүүшын жилые амжалтатайгаар түгэсхөөд, хоёрдохи жилыень эхилхэдээ, бидэ совет гүрэн түрынгөө байгуулагдаһаар 60 жилэй алдарта ойе угтуулан дээшэлүүлэгдэһэн социалис уялгануудые абаа һэмди. Жилэй түсэбһөө гадуур 150 мянган түхэригэй продукци худалдаха зорилготойбди. Мүн түүхэй эд, материалнууд болон түлишын энергетическэ ба бусад нөөсэнүүдые алмаха, ажалай гаргашанүүдые багa болгохо, продукциин өөрынь үнэ сэн хямдаруулха, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ талааршье тодорхой уялгануудтайбди.

Мүнөө коллективнай СССР-эй байгуулагдаһаар 60 жилэй ойн баярай ажалай вахтата жагсажа, амжалтатай һайнаар ажаллажа байнхай. Продукци худалдаха кварталай түсэб продукци худалдалгаар 100,9 процент, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлгээр — 115,3 процент дүүргэгдэһэн байна. Ойн баярай жилэй социалис мүрысөөнэй манлайда үйлэдбэриин 1-дэхи участогһаа Г. Г. Брезгина, В. Г. Верхотуров, Н. В. Челмакин, Г. И. Перов гэгшэдэй, 2-дохи участогһаа Г. С. Грибанова, Н. П. Шараганов гэгшэдэй ударидадаг бригаданууд лабшана.

Эдэ түрүүшүүлэйнгээ түйлалтанууд болон түрүү дүй дүршэлэ тушэглэн, ажалайнгаа эмхидхэл нарижуулан, мүрысөөнэйнгөө эршые улам шангалхажа, манай коллектив үшөө ехэ амжалтанууд туйлаһан түлөө оролдохо юм. Энэ хадаа түрэл Коммунис партиингаа XXVI съездын түүхэтэ шидхэбэринүүдые бэелүүлэн, гүрэн түрынгөө байгуулагдаһаар 60 жилэй ойе нэрэтэй солотойгоор угтахын түлөө манай хүсэл эрмэлзэл болоно бшуу.

Е. КУЗЬМИНЫХ,
Сэлэнгын модоной баазын парткомой секретарь.

ВЛКСМ-эй XIX СЪЕЗДЫЕ УГТУУЛАН

КОМСОМОЛ АРЮУХАН СОЛОМНАЙ

Манай ороной агуухэ барилга бүхэндэ комсомолой хубита угаа ехэ байһаниинь мэдэгдэнэ. Залуушуулай ажалай баатаршалга үльгэр домог болонхой. Шэнэ газар хахалха эпопей, Братска ГЭС-эй, Абакан—Тайшет замай барилганууд комсомолой алдарта түүхэдэ алтан үзэгүүдээр аржытар бэшэгдэнхэй.

Сэлэнгын районой комсомол-залуушуул габшагай ажалаараа алдаршаһан байха юм. ВЛКСМ-эй олон съезднүүдтэ районой комсомольско организаци эрхим хубууд, басагадаа түлөөлэн түүхэтэй.

...1958 он һэн. Шэнэ газар хахалжа, ороонһо тарла ехэер үйлэдбэрилхэ, худөө ажахые саашадань хүргөөхэ гэһэн үргэн дэлисэтэй худэлөөн тэрэ үедэ комсомолой шефтэ абтаһан байгаа. Эгээл энэ үедэ Жаргалантын һургуули дуурэнэнэй һүүлээр Лида Бадмаева түрэл колхозоо һаалишанаар худэлжэ эхилээ бэлэй. Фермэ тинхэдэ үшөө бирагүй байдалтай һэн ааб даа. Оньһон түхеэрэлгэнууд гэхээр юумэн байгаагүй. Хуушанай ёһоор лэ үмсынгөө үнеэ һаа-һан мэтэ аад, илгаань гэхэдэ—үнеэдэй тоо толгой олон болоо ха юм. Түрүүшын удэрнүүдтэ хорёод үнеэдэй хүхэ дэлэн удэшэ, үглөөгүүр шоторходоо, басаганай гарнууд үе мүсөөрөө убдэжэ, мэдэрэлгүй болоһон шэнги яншадаг бэлэй. Зүгөөр Лидын зориг хухарангүй, харин хатуужаһан байха юм. «Хэнһээ доро болоо хүнбиб?!» гэжэ бэеэ эзэһэн худэлөө. Ажалша зоригтой хүн ямаршье худэлмэриһөө сухэрдэггүй. Имагтал иимэ зан абаритай басаган хүнэй хойно орохогүй гэжэ оролдосотойгоор фермынгээ дүршэлтэй һаалишадтай мүрысөн ажаллаа. Шуран габшагай залуу һаалишан шударгы шангаар худэлжэ, уданшьегүй фермэдээ, ажахыдаа эрхимлэжэ эхилээ.

Тэрэ үедэ Сэлэнгэдэ залуу олон һаалишад амжалтатайгаар ажаллажа байһан. Тэдэнэй дундаһаа Лидия Бадмаева онсо шалгаржа, районой комсомолой организациин зүгһөө ВЛКСМ-эй XIII съездын делегадаар һунгагдаа бэлэй, Москвااа бусаһанай һүүлээр улам ехэ урма зоригтойгоор ажаллажа, Лидия Нимаевна Бадмаева тэрэ гэхэһээ хойшо мүнөө бологор эрхим һаалишадай тоодо ябана. Тэрэ Октябрьска революциин орденоор шагнагдаһан, республикын габьяата малшанай нэрэ зэргэдэ хүртэһэн, Буряадай АССР-эй Верховно Советэй депутадаар һунгагдаһан намтартай. Энэ һаалишан мүнөө Жаргалантын һу һаалин комплексдо ажалладаг залуу малшад, һаалишадай һурган хүмүүжүүлэгшэ мүн юм. Мүнөө Тельманэй нэрэмжэтэ совхозой малшад үбэлжэлгэсэ амжалтатайгаар түгэсхэжэ байнхай.

...Комсомолой ээлжээтэ съездэ Галуута-Нуурай шахтын худэлмэришэн Иван Павлов хабаадаһан золтой. Зол гэхэдэ, энэмнай — заяа табилан бэшэ, харин хүнэй оорынь туйлаһан ялалта ха юм даа. Иван эдир наһанһаа ажалай амта мэдэһэн, нютагтаа малшаначшье худэлөө бэлэй. Удаань Гусиноозерск орэжэ, нуурһэнэй уурхайда бульдозерист болон электрослесареэр ажаллаа. Тиихэ зуураа худэлмэришэнзалуушуулай һургуули дуурэ, шахтын комсомольско организацийн эдэбхитэн ябаа. Эрхимээр ажаллажа, ВЛКСМ-эй XV съездые угтуулһан социалис мүрысөөндэ түрүү һуури эзэлээд, делегадаар һунгагдаа бэлэй. Шахтын коллективтэ хүндэтэй болохонь тиимэ амар хэрэг бэшэ. Худэлмэришэ коллектив үни удаан ажаглан хараха, шадал зоригыень туршаха. Иимэ «шалгалтые» эрхимээр дабахадань, «Иван —манай нүхэр, найдамтай хубуун» гээ һэн.

Комсомол-залуушуулай габшагай барилга гэжэ Гусиноозерско ГРЭС-ые соносхоходо, Иван Павлов галта станци бодхоолсожо эхилээ. Бодото худэлмэришэнэй шэн зоригтой нимэ хүнүүд Бүхэсоюзна барилгада үнэтэ кадрнууд байһаниимь мэдэгдэжэ ГРЭС-эй һая бүридэжэ байһан коллективые бэхижүүлхэ хэрэгтэ коммунист Иван Кириллович хубитаяа ехээр оруулһан байна. Эндэ бульдозеристээр худэлхэ зуураа нинтэ-политическэ ажал эдэбхитэйгээр ябуулаа. КПСС-эй райкомой бюрогой гэшүүн һэн тула худэлмэриингөө газар бүсад нүхэдтэеэ, илангаада залуушуулда коммунис ажалай жишээ харуулаа. Удаань түрүү бульдозерист КПСС-эй Буриадай обкомой гэшүүнээр һунгагдаа юм.

ГРЭС-эй барилгада ажалай баатаршалга харуулһан зон олон. Тэдэнэй тоодо — ВЛКСМ-эй XVII съездын делегат Людмила Зыкина оролсоно. Станциин түрүүшын ээлжээнэй барилга-хабсаргалгын эгээн орёо шухала участогта Людмилын бригада худэлөө юм. Эндэ ганса оролдосо, шэн зориг хэрэгтэй бэшэ, харин хабсаргашын нарин мэргэжэлэй дүршэл, бэлиг шадабари сэгнэгдэдэг. Мүнөө үеын оньһон орёо түхеэрэлгэнүүдые нарин нягтаар тодохо хэрэгтэ Зыкина хани басагадаараа шалгаржа байна. Тэрэ мүнөө КПСС-эй Гусиноозерско горкомой промышленность болон транспортын таһагай инструктораар худэлмэрилжэ байнхай.

Комсомолой үгэһэн путевкоор ажабайдалай үргэн замда гараһан эдэ зон партийн найдамтай гэшүүн боложо, ажалаараа, ажабайдалаараа олондо жэшээ харуулна.

Һаяар Москвада үнгэргэгдэхэ комсомолой ээлжээтэ съездэ Сэлэнгын комсомолой зүгһөө Юреөгэй дунда һургуулийн 9-дэхи классай һурагша Валя Цыбикова һунгагдаа. Гансал «эрхим» гэһэн сэгнэлтэтэйгээр һурадаг энэ басаган үүсхэл, эдэбхитэй ажалда дуратай байһаа үйлэ хэрэгээрээ гэршэлжэ шадаа. Үнгэрһэн зунай амаралтын үедэ Валя хани басагадтаяа хамта түрэл колхозайнгоо һүрэг хурьгадые бүрин бүтэн харуулалан бэлшээжэ, ехэ шэгнүүртэйгээр отарануудта туша'аһан байха юм. Иигэжэ ажабайдалай ехэ замай эхиндэ В. Цыбикова зуб харгы шэлэжэ, эдир наһанһаа нэрэтэй хүндэтэй болобо.

— Комсомол хадаа манай һургуули, хүмүүжүүлэгшэ. Тэдэнэй эзэргэдэ багдамаар алхалан ябахадаа, хорые зориһон болонобди. — гэжэ ВЛКСМ-эй XVI съездын делегат байһан, арадай депутадуудай Сэлэнгын райгүйсэдкомой түрүүлэгшэ И. А. Ербанов хэлэнэ.

Ганса районой жэшээ дээрэ комсомолой алдарта хэрэгэй эстафетэ найдамтай үе залгамжалгын гуримаар дамжуулагдан ерэбэ гэжэ харагдана ха юм.

Н. НАМСАРАЕВ.

ШЭНЭ ГУРИМАЙ АШАГ ЯМАР БЭ?

Хугамхаанай леспромхозой томодхогдоһон түрүү комплексно бригада арбан нэгэдэхи табан жилэй түрүүшын жилһээ ажалай үндэр эршэ абанхай, Социалис Ажалай Герой В. П. Парамоновой хүтэлбэрилдэг бригада — эбтэй эстэй коллектив боложо тодоронхой. Арбан нэгэдэхи табан жилэй хоёрдохи жилдэ СССР-эй байгуулагдаһаар 60 жилэй ойе нэрэтэй солотойгоор угтахын түлөө дээшэлүүлэгдэһэн социалис уялгануудые абаһан модошодой энэ коллектив ажалайнгаа эршые һуладхантүй ажаллана.

Энэ бригадада трактарист Юрий Насонов үнинэй худэлнэ. Юрий Насонов ажалша бэрхэ хүн, эрхим мэргэжэлтэ гэжэ суурхадаг. Хүхюун зантай, хүн зондо, хамта худэлдэг нүхэдтөө хүндэтэй Юрий Насонов һара, үдэр бүрнингөө даабаринуудые ходо үлүүлэн дүүргэдэг юм. Тэрэнэй худэлдэг трактор хододоо эрхим харуулһатай байдаг. Трактораа техническэ талаарнь нарин нягтаар харуулһалдаг тракторайнь эбдэрһэнһээ боложо бригадын ажал нэгэтэшье һаатадаггүй юм. Бригадир В. П. Парамонов трактарист Ю. Насоновой ажалаар сэдьхэлээ хинанги, тэрээнтэй худэлхэдэ урматай гэжэ хөөрэдэг.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Хурамхаанай леспромхозой трактарист Юрий Насонов.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Манай үйлэдбэриин «Бурятавторемонт» нэгэдэлэй заводуудай коллективүүд энэ жилэй эхиннээ хойшо шэнэ гуримда орожо, ажалайнгаа дүнгүүдые нормативна сэбэр продукциар тоолодог, тэрэнэй хэмжээгээр түсэблэдэг болобо. Энэ гурим хадаа арбан нэгэдэхи табан жилдэ ажахы эрхилэлгын гол онол арга болохо ёһотой гэжэ тоологдоно. Тиин мүнөө арбан нэгэдэхи табан жилэй түрүүшын жилһээ эхилжэ, олонхи министерствэнүүд, нэгэдэлнүүд болон предприятинууд энэ шэнэ гуримда орожо эхилэнхэй гээд мэдэнэбди.

Энээнһээ хойшо арадай ажахын бүхы һалбаринуудай предприятинуудта үйлэдбэриинь ургалта, ажалай бүтээсэн дээшэлэлгэ энэ гуримаар шэнжэлэгдэхэ, салин хүлһэнэй норматив тогтоогдохо, гол фонднуудай ашаглалга сэгнэгдэхэ болоно. Нормативна сэбэр продукциин хэмжээгээр түсэблэн тоолохоло, бүтээгдэһэн продукциин, тэрээнһээ уламжалан, продукци бүтээлгэдэ түс коллективэй гаргашалһан имагтал өөрынь ажалай хэмжээн тодорхойгоор харагдаха юм. Тиимэнээ ажалай бүтээсын ургалта элирүүлгэжэ, хэрэгтэй худэлмэришэдэй тоо, салин хүлһэнэй фонд тодорхойлогдохо болоно ха юм.

Урдань бүхы гаргаһан продукциин хэмжээгээр тоосодог байха үедэ предприятиин коллективэй өөрынь бүтээһэн ажалай хэмжээн тоторо харуулагдадагүй байгаа гээд тэмдэглэлтэй. Валова продукциин сэгнэлтэ хадаа продукци бүтээлгэдэ гаргашалагдаһан материал, ажал болон бусад зүйлнүүдэй хэмжээе бүхыдэнь харуулдаг байһан гээшэ. Тиимэнээ ямаршье предприяти үнэтэй, сэнтэй продукци бүтээлгэдэ хабаадалсахаяа оролдодог байгаа бшуу. Жэшээнь, манай «Госкомсельхозтехникын» бүридэлдэ ородог зарим заводууд «УАЗ-469» түхэлэй шэнэ автомобильнуудые абаад, хүхэ хэрээһэтэй фарануудые табижа, «ветеринарна туһаламжа» гэжэ бэшээд ябуулдаг юрын уялгатай байха юм. Тэдэнэй валова продукциин тоодо эдэ автомобильнуудай бүхы сэнгынь оруулагдана ха юм. Тэд тэрэнэр автомобиль бүтээлгэдэ өөрынгөө хүсэ гарганагүй бшуу.

Нормативна сэбэр продукциин хэмжээгээр тоолого хадаа үйлэдбэриин ашаг үрые, худэлмэриин шанарые һайжаруулха, ажахы эрхилэлгыч социалис ёһо гуримые нарижуулха үүргэтэй. Эндэ, нэгэдэхэр, ямаршье продукци бүтээлгэдэ коллективэй өөрынь оруулһан хубита тоологдохо; хоёрдохёор, гаргашалагдаха ажалай хэмжэн тодосор тоологдохо ба түсэблэгдэхэ; гурбадахяар, салин хүлһэнэй фонд тодорхойлогдожо, тэрэние ашаглалга нарин хиналтада абтаха; дүрбэдэхеэр, гол фонднуудай ашаглалга элирүүлгэдэхэ; мүн, табадахяар, экономическа урмашуулгын фонд бии болгогдохо байна ха юм.

Энэ шэнэ гуримда орохынгоо үрда тээ манай коллективүүдтэ (заводуудта) экономическа ба эмхидхэлэй нилээд ехэ бэлэдхэлэй худэлмэри ябуулагдаһан байха юм. Тусхай гуримаар сэбэр продукциин нормативууд зохёогдон баталгаа-han, тэрэ нормативуудай ёһоор, 1980—1981 оноудай дүнгүүд тоологдожо үзэгдэһэн байна. Мүн заводуудай коллективүүдтэ ойлгуулажыын ехэ худэлмэри ябуулагдаа.

Шэнэ гуримаар худэлхэдэ предприятиин бүхы ехэ, бага шатануудта жэгдэ һайнаар худэлхэ, номенклатурын талаар хараалагдаһан бүхы түсэбөө дүүргэхэ эрилэгтэ табигдана. Урдань али нэгэ түсэбэй дүүргэгдээгүй байбалшье, ямаршьеб нэгэ үнэтэй сэнтэй продукци ехээр бүтээһэнэй ашаар дутагдалаа бүглөөд гарасалдашадаг байһан үедэ. Жэшээнь, манай Шэнэ-Бэрээнэй гол завод автомобильнуудые капитальнаар заһабарилха түсэбөө саг үргэлжэ дүүргэнэгүй. Теэд саг зуурыг заһабарилгын түсэбэй үлүүлэгдэһэнэй ашаар заһабарилагдаһан автомашинануудай ниитэ тоогой түсэб дүүргэгдэшэдэг байха юм. Тиигээд байхадань валова продукци гаргаха түсэб дүүргэгдэнгүй үлэшэхээ һанаха юм. Эндэ гээгдэлһээ гарахын тула заводой коллектив тракторай тэргэнүүдые түсэбөөр хараалагдаһанһаа олоор гаргаха баатай болоно, тэрэ яһала үнэтэй продукци, тиигэжэл һүүлэй һүүлдэ түсэбэй дүүргэлтэ хэмжээндээ орошохо.

Мүнөө болигдоо. Нэгэ түсэбэй дүүргэлтые нүгөө түсэбые үлүүлэлгээр халхалха гээшэ нилээд хүндэ, заримдаа аргашьегүй болоо гээшэ. Жэшээнь, 1981 оной дүрбэдэхи кварталда Шэнэ-Бэрээнэй гол заводто автомобильнуудай капитальна заһабарилгын түсэбэй дүүргэгдээгүйнөө боложо, валова продукциин хэмжээн 178,4 мянган түхэригөөр, харин сэбэр продукциар — 79,4 мянган түхэригөөр дуташоо. Энэ дутагдалһаа гарахын тула «2ПТС-4М» түхэлэй тракторна 172 тэргэ түсэбһөө гадуур бүтээхэ хэрэгтэй болоо һэн. Харин мүнөө, нормативна сэбэр продукциин хэмжээгээр тоолохоло, 882 тиимэ тэргэ гаргаха хэрэгтэй болоно.

Байгша оной эхиннээ манай заводуудай коллективүүд нормативна сэбэр продукциин хэмжээгээр тоосохо болоошье һаа, түрүүшын гурбан һарын худэлмэриин дүнгөөр харахада, энэ гуримда үшөөл шэлжэн ороогүй байһаар гээд тэмдэглэмээр. Эндэ түсэблэлгыншье, тоо бүридхэн, дүн согсололгыншье дутагдалнууд, мүн энэ гуримай һайние худэлмэрилэгшэдэй үшөөл ойлгоогүй байһан ушар нүлөөлнэ ха. Нэгэдэлэй заводуудай алинииньшье нормативна сэбэр продукциин хэмжээгээр түсэбтэ даабаряа дүүргэжэ бүранагүй. Энэ хадаа нилээд һанаа зобоомо ушар. Манай нэгэдэлэй захиргаан, партийна болон профсоюзай организацинууд, түсэблэлгын-экономическа албанай худэлмэрилэгшэд энэ хэрэгтэ онсо анхаралаа табижа, гээгдэлһээ гараха хэмжээнүүдые дары түргэн абаха ёһотой.

Н. ЛЕОНОВ,
«Бурятавторемонт» нэгэдэлэй генеральна директорэй орлогшо.

Совет орон доторх

ИПАТОВАЙХИДАЙ АЖАЛАЙ ЭРШЭ

ИПАТОВО (Ставрополийн хизаар). Эндэхи таряашад эртын ороонһото ургамалнуудые тарижа дүүргэбэ. Ороондоол хоёр-гурбан үдэр соо нютагай олохон ажахынууд ороонһо, горох, бобово ургамалнуудые, ногоо тарижа дүүргээ.

Эндэ техникэ комплексноор ашаглаха арга 6 жил удаа дараалан хэрэглэгдэнэ. Тиигэжэ ипатовайхид сагай ямаршье уларилда тарилгын худэлмэриие эрхим болзорто дүүргэдэг байна. Үнгэрһэн зундаа удаан саг соо ганасуур байгаашье һаань, эндэхи таряашад урдынхиһаа үлүү һайн ургаса хуряажа, түрүүшынхээ 250 мянган тонно ороонһо гүрэндэ худалдаһан байгаа. Бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ районой туйлаһан амжалтань КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй болон ВЛКСМ-эй ЦК-гай дамжуулгын Улаан тугаар тэмдэглэгдэһэн байна.

Мүнөө жилдэшье Ипатовай таряашад ороонһо таряанай үндэр баян ургаса хуряаха уялга абанхай. Таряан ажалай культурые улам дэшэлүүлхэ гээшэ гол нөөсэ мүн. Жэшээнь, районой ажахынууд миллионһоо үлүүтэй тонно органическа үтэгжүүлгэ полидо гаргаа.

«МИЛЛИОНЕР» БОЛОБО

ПСКОВ. Нэгэдэхи автотранспортна предприятиин жолоодлон Ю. Соловьев КАЗ-608 түхэлэй ашаанай автомобиляар капитальна заһабаригүйгөөр 1 миллион километр ябаһан байна.

Арбан дүрбэн жилэй саада тээ жолоошон шэб шэнэхэн «Колхида» абаад байхадаа, капитальна заһабаригүйгөөр хахад миллион километр ябаха зорилго урдаа табиһан юм.

Һүүлдэ дүй дүршэлтэй болоходоо, 1 миллион километр ябаха гэжэ шиидээ.

Сибириин ба Дунда Азиин, Холын хойто зүгэй ба Закавказиин харгынуудаар Псковэй жолоошон ашаа зөөгөө, тиихэдэ машинань замдаа нэгэшье дахин эбдэрээгүй байха.

Тэрээнтэй суглаа худэлдэг А. Яковлевшье миллионой хилэдэ хүрэхэ дүтэлэнхэй.

ЭСТОНИИН ССР-эй Раквереско районой «Вяйке-Маарья» колхоз — республикын түрүү ажахы. Энэ колхозой малшад үнгэрһэн жилдэ республика дотороо эгээл үндэр һу һаам туйлаа һэн. Колхозой һаалишад үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 5.011 килограмм һу һааһан байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Мюйрику» фермын түрүү һаалишад (зүүн гарһаа) — Вирве Лейтен, Линда Керме, Клара Хоккаген, зоотехник Майре Круве, Эльги Борк, Марет Пыйма, Вийве Вахер ба Урве Аасуметс.

ТАСС-ай фотохроника.

ХАБАРАЙ ТАРИЛГА

БУРАЗДААГАЙ ҺАЙНДЭР

Үнгэрһэн амаралтын үе Саянай совхозой Охор-Шэбэрэй отделениин полевой станда «түрүүшын бураздаагай» һайндэр болобо. Эндэ отделениин механизаторнууд ажалдаа болон таряан ажалайнгаа бүтээгдэхүүнэй сугларае. Түс отделениие эрхилэгшэ В. А. Ошоров богонихон үгэ хэлэжэ, һайндэрые нээһэнэй үеэ ажалай ветеран, пенсионер Д. Д. Лодоевтэй, Октябриин Революциин орденто механизатор Д. Л. Эрдынеев, залуу механизаторнууд Борис Сымбелов, Геннадий Гыргенов гэгшэдэ үгэлэн байна. Тэдэнэр хабаршалгын худэлмэриин эхэ-нэ, ажалайнгаа ажалайнь шалгаад, энэ жилдэ баян урожай абажа, ниитынгээ ажалайнь малда элбэг хүрэхэ тэмдэглэлтэй базаа бэйгуулхын түлөө оролдохо һанаатай мэдүүлбэ.

Энэ хорюусалгата халуун ажалые зохид болзорто һайндэрэй шанартайгаар, эбтэй эстэй тэйгээр үнгэргэхэ тухай эмхидхэл отделениин агроном Г. Г. Тонтоев хэлэн байна. Охор-Шэбэрэй отделени мүнөө жилдэ 920 гектара ороонһото үрэ, мал, 150 гектара кукурузатай, 30 гектара силос, 75 гектара хартаабха, 10 гектара ногоо неплод тарихаар харалаа. Эндэхи механизаторнууд трактор болон хүрьһэ эдүүрлэгшэ техник ез саг соонь зайлшгүй рилжа, бүлтыень бэлэн болгоһон бэйна. Үрэһэ хүрэнгэгшье тарилгын шанарта хүргэгдэнхэй. Мүнөө үбэл эндэ таряалан дээрэ хэзээ хэхэ нэйхипээ бага саһан орёо. Тиимэнээ бии байһан шэнэ нойтоёо саг соонь газарта хүрьһэндэ оруулха худэлмэри ябуулаа. Мүнөө минеральна үтэгжүүлгэнүүдые полидо дүрэ гаргажа байна.

Саянай совхоз һүүлэй жилүүдтэ газар таряалангай худэлмэри түргэнөөр, эбтэй эмхитэйгээр үнгэргахын түлөө ипатовска онол арга үргэмжлэлтэй хэрэглэдэг болонхой. Мүнөө жилдэ Охор-Шэбэрэй отделениидэ хабарай тарилгада 5 звено байгуулагдаба. Тодорхойлон хэлэбэл, залуу механизаторнууд Даша-Нима Сымбелов, Виктор Эрдынеев, Дашадорж Алсыев гэгшэдэй хүтэлбэрдоро худэлхэ газар хахалгын, хүрьһэ эдүүрилгын, тарилгын 3 звено бии болгоодоо. Эдээнһээ гадна хартаабха үргуулха звенове Ленинийн орденто Л-Н. Д. Гыргенов кукурузашадай звенове Октябриин Революциин орденто Д. Л. Эрдынеев толгойлоно.

«Түрүүшын бураздаагай» һайндэртэ үгэ хэлэһэн совхозой парткомой секретарь В. Бальбеев хабарай тарилгада үедэ дэлгэрхэ социалис мүрысөөн түхай тодорхойгоор хөөрэжэ үгөө. Механизаторнуудай худэлмэриин дүнгүүд отделениинүүдтэ үдэр бүхэнэй совхозо дотор табан хоног соо гаргагдажа байна. Түрүүшын гараһан звенодо дамжуулгын Улаан вымпел барюулагдаба. Тэрэнэй хүндэлэлдэ совхозой туб һуринда Ажалай Алдар Солын туг үргагдэхэ. Энээнһээ гадна ажалдаа шалгарсан шэнэ моральна болон материальна урмашуулганууд тогтоогдохой.

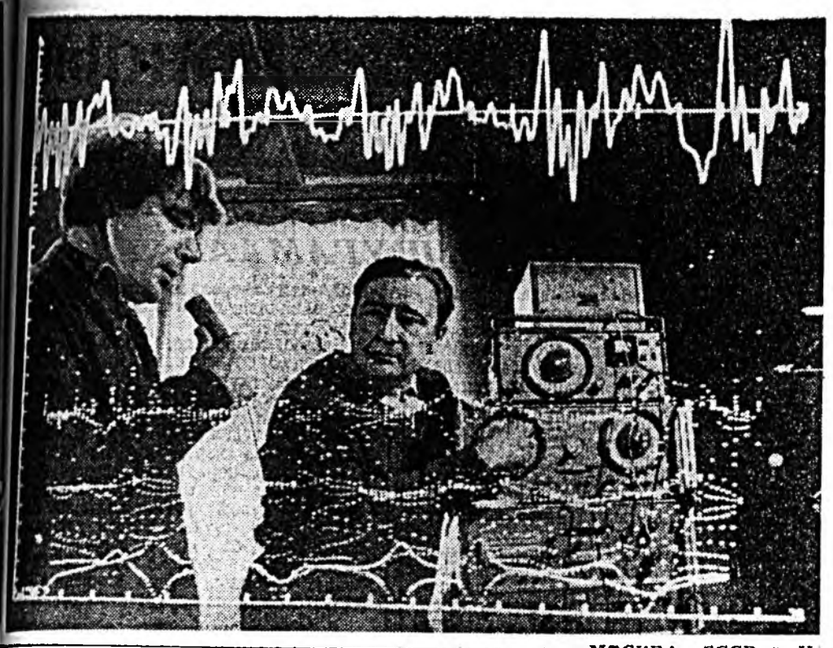

Генеральна конструктор тухай

«АНХА ТҮРҮҮШЫНХЕЭ...»

Эсэгэ ороной самолет бүтээлгэдэ Олег Константинович Антоновой нэрэ өөрэ янзын, тад онсо шэглэлтэй холбоотой юм. Авиаконструктор-нуудай өөнэдынгөө бүтээдэг машинануудые годли шэнги хурса дүрсэтэй, реактивна ехэ хүсэтэй двигательнуудтэй болгожо байһан реактивна авиациин үе сагта турбовинттэй Ан-ууд абаһаар хуучаршан шэнгээр үзэгдэхэ юм. Холын зайда нинидэхын тулада абяанһаа түргэн Ту-144 гү, али трансконтиненталына агаарай онгосо Ил-62 гэдэгүүдые хэрэглээ һаа, дээрэ аав даа. Харин областиин гү, али районой мэдэлэй хоорондуудай хоорондо хүнүүдые зөөхын тула гаргаша багатай, ехэ харуулһагүй Ан-24 гү, али Ан-2 самолёдууд нуугдаг аятан зохид байдаг. Ан-2 хадаа мүнөө оронойнгоо хэбэн мянга үлүүтэй һуурин газарнуудые хангадаг юм. Ту-134 самолёдые газар дээрэхи юрын талмай гү, али нуурэйн нуурай мүльһэн дээрэ һуулгахагүйш. Харин хоёр тонно ашаа тээгээд нинидэдэг Ан-12 тиимэ газар дээрэ найдамтагаар бууха байха.

Сибириин хотонууд бологшо Салехард ба Тюменийн аэропортнуудта Ан үзэгүүдтэй машинануудта экскаваторнуд ба бульдозернуудые, компрессорнэ станцинуудые, узелнууд ба холын замда татагдаха багсалгадаһан грузнуд соргонуудые хараа һэм. Аэродромуудай үгышье замнь, эдэ зүилнүүдые нефть болон газ олзоборилхо гарнуудта абаашахаяа байгаа бэлэй. О. К. Антоновой зохёоһон олон самоледууд—ехэнхидээ ашаанай ахсин үүргэ дүүргэдэг, футболой талмайһаа бишыха ашыг газарта буудаг Ан-2 гэжэ даруухан биплаһаа гаргаһаа, наян тонно ашаа тээхэ шадалтай, 33 метр ута шаанай таһагтаи, үргэн ехэ фюзеляжтай Ан-22 хүрэтэрэ тэндэ хүдэлжэ байдаг.

—Хилын саанахида орходоо манай орон дотор ашаа хэрэглэмжэ хараа байса ехэ юм,—гэжэ Олег Константинович Антонов нэгэтэ журналистнуудтай уулзалдаа хэлээ һэн. —Энэньшье гайхалгүй: газар дайдамнай түйлай ехэ, тинхэдэ байгаалиин баялигууд түсэбэй гаргаар, үрэ түтэсөөр ашаглагдана бшуу. Хүн зоной ажалуудтай районуудта шэнэ хотонууд баригдана, шэнэ харгууд ба түмэр замууд татагдана. Манай бүхы ороманай хүдэлжэ байдаг, эүгөөр шэнэ барилгануудай дэлгэжэ баһаһан нютагуудта самолёдой бууха бетонно талбай абаһаар барихань олонхи ушарта арагүй байдаг юм. Тиимэнээ ондэ эгээл тааламжагүй эрхэ байдалда шаглахада хэрэглэгдьмээр самолёдуудые бүтээхын тула дэлдэг байгаабди, мүнөөшье хүдэлнэбди.

Өөрынгөө түрүүшын самолёт — богони газарта гүйдэг бишыхан санитарна машина—О. К. Антонов 1938 оно ухаалан бүтээгээ һэн. Тэрэнэй һүүлшын хүдэлмэрнь—Ан-3 гэжэ хүдөө ажахын авиацинин самолёт мүн. Энэнь жэл урда тээ, генеральна конструктораи 75 наһанай болоод байхада, огторгойдо нинидэжэ гараа һэн. Эдэ байгаһай болотороо Олег Константинович жара шахуу онгоо ондоо түхэлэй самолёт ба планер ухаалан зохёогоо юм.

Одоо олоор гаргадаг машинануудые болоогүй, зүүнөөр тэдэ булгадаа ухаансар ёөөр бүтээгдэнэн байна. Энэ талдаа «Антей» гэжэ нэрлэгдэнэн, өөрынгөө үедэ дэлхэй дэлхэйдэ эгээл томо байнан хүндэ шэнгүүртэй Ан-22 самолёдошье, мүн конструктораи өөрынь эгээл ехэөр дурадаг — Ан-2 гэжэ багахан онголандашье хабаатай.

Ан-2 1947 ондо огторгой өөдэ дэгдэ һэн. Тэрэ гэнэөр 35 жэл үнгэрөө. Теэд хайшаашье тэгшэ һайн гэжэ сэгдэнэн энэ самолёт иимэ классай бусад түхэлэй самолёдуудта мүнөөшье һуурнага алдаагүй оанһаар. Пассажирска самолет гэжэ хэрэглэгдэхэдээ (12 хүн ба 500 килограмм ашаан), тэрэ нютагуудтахи хэдэн зуугаад агаатай зам хангажа байдаг.

О. К. Антоновой һүүлшын машинануудай нэгэниинь — Ан-72 мэргэжэлтэдые ехэтэ тайхуулаа гэхэ. Тэрэнэй дээрэ генеральна конструктор анха түрүүшынхээ түроовинттой бэшэ, харин реактивна хүсэтэ түхэрэлгэ тодорхойлогдоо байгаа бшуу. Шэнэ машинада тон шэнэ аэродинамическа схемэ хэрэглэгдэ. Шассинин онсо өөрэ конструкциин бүри зөөлэн газар дээрэнээ дэгдэн нинидэхэ арга олгоо.

Олег Константинович Антоновой самолёдууд тухай хөөрэлдэхэ зүүдаа, журналистнуудай «эгээл һайн», «анха түрүүшынхээ» гэһэн тодорхойлолго олохон ушарта хэрэглэдэг байна. Теэд, үнэхөөрөөшье, гансал тэрэнэй конструкторска бюродо дэлхэй дээрэ анха түрүүшын сабуугаар шэрэмэл самолет, үргэн фюзеляжтан анха түрүүшын самолет бүтээгдэһэн, мүн турбовинттой ба түроореактивна самоледуудаи булюу һайн зүйлнүүдынь анха түрүүшынхээ тооруулан хабсаруулагдаһан байха юм.

Владимир КОЛИНЬКО,
АПН-эй корреспондент.

ТЭНДЭ, МАРС ДЭЭРЭ ЮУН БИНБ?

ЗАМБУУЛИНАЙ ШЭНЖЭЛГЭНҮҮД

МАРСЫНХИДА АДЛИ тиимэ олон тухаиламжанууд — ухаан бодолдо орошогүй гэмээр, юрын бэшэ, гое һайхан тухаиламжанууд —Нарата юртэмсын нэгэшье түбитэй холбоогүй гэхэ ха. Оршон юртэмсын хэмжээгээр болоо һаа, ороидоол багахан зайда — миил хэдэн арбаад миллион километрэй зайда оршодог өөнэдынхидөөл адли дэлхэйе шэнжэлхэ гэһэн зориг бадаруулма арга боломжо Газараи хүнүүдые бүри һаа болотор һонирхулжа байгаа. Тэрээнпээ байтагай, зарим тэды тоо, баримтануудаар, бүри нарибшалан хэлэбэл, эдэ тоо, баримтануудые тайлбарилалгаар тиимэ дэлхэйн бии байһаниинь батадхагдаа һэм шуу.

Нэгэтэ итальян астроном Скиапарели Марс дээрэ тэгшэ сэхэ олон тоото шугам шэнги харабтар зурлаануудые обёорлон байгаа гэхэ. Энэ ушартай дашарамдуулан, айхабтар ехэ шуугиан дэлгэрһэн юм. Тэдэ зурлаануудые тэрэ астроном каналнууд гэжэ нэрлээ бэлэй. Энэ нэрэнь хаа хаанагүй тиигэжэ нэрлэгдэдэг болоһон байгаа. Эдэ каналнуудые ухаан бодолтой амиды юумэд бүтээгээ гэжэ тэрэ бэеэрнь булгадаа этигээ һэн. Этигэхэ дуратай байһан дээрэһээ этигээ юм ааб даа.

Юртэмсын хахад бүмбэрсэг бүхэндэ хабарай эхилхэ үеэр экваторһаа полюс тээшэ «харлалгын долгинууд» саг үргэлжэ дэлгэрдэг юм. Энэ ушарые дуулаан сагай ба шиинг нойтоной ехэ болоһоной ашаар ургамалнуудай һэргэн дэлгэржэ эхилһэнтэй холбодог байгаа. Марсын дахуулнуудай — Фобос ба Деймос —дабшалгада үзэгдэһэн баримта хадаа тэдэнэй, магад, хэмэл аргаар бии болоһон тухай онсо шэнжэтэй багсаамжалга хэхэ арга олгоо бшуу.

Һүүлэй арбан жэлдэ хэгдэһэн шэнжэлгэнүүд, совет «Марснуудай», амеркан «Маринернууд» ба «Викингнүүдэй ниидэлгэнүүд Марсыи байгаалиин онсо илгаанууд тухай найдамтай ушар баримтануудые шэнжэлхэ арга олгоһон байна. Гэхэ зуура, «Марс дээрэ ажамидарал бии гү?» гэһэн асуудалда мүнөөнэй эрдэм ухаан даб дээрэ тодорхойгоор харюусажа шадахагүй байна гээшэ. Энэ асуудалые шиидхэлгэ шухала баина. Ондоо юртэмсэнүүдэй ухаан бодолтой амиды юумэнүүдтэй холбоо тогтоохо гээшэ анхабтар һонирхолтой зүйл гээшэ ааб даа. Адагай захань, ажамидаралай тон эгээл юрын түхэл янзануудтай гү, али тэдэнэй урдань байһан үнэн водото мүр сараануудтай уулзаашье һаа, һэжэглэлтэгүй һонирхолтой байха һэн бэлэй.

Ажабайдалай бии бололгын асуудал байгаалиие шэнжэлдэг эрдэмэй шэнжэлхы ухаанай асари ехэ асуудалнуудай нэгэниинь мүн болоно. Тэрэниие шиидхээгүй һаа, ажабайдалай өөрынь удха шэнжые ойлгожо абалга манай ухаан бодолдо дабагдашагүй зандаа үлэшэхэ ха юм. Мүнөөнэй амиды юумэнүүдэй эмхидэлэй үндэһэ һууринь болодог бодосуудые, бүридэлнүүд болон зүйлнүүдые хэдьшье гүнэгэгөөр, бүри дүүрэнээр мэдээ һаа, энэ эмхидхэн мүнөө байһандаал адли юундэ эгээл тиимэ байнаб гэһэн асуудалда харюу үгэжэ шадахагүй байнабди.

Ажамидаралай анха түрүүн бии болоһон тухай академик Александр Иванович Опарин «Марс дээрэ тэгшэ сэхэ олон тоото шугам шэнги харабтар зурлаануудые обёорлон байгаа гэхэ. Энэ ушартай дашарамдуулан, айхабтар ехэ шуугиан дэлгэрһэн юм. Тэдэ зурлаануудые тэрэ астроном каналнууд гэжэ нэрлээ бэлэй. Энэ нэрэнь хаа хаанагүй тиигэжэ нэрлэгдэдэг болоһон байгаа. Эдэ каналнуудые ухаан бодолтой амиды юумэд бүтээгээ гэжэ тэрэ бэеэрнь булгадаа этигээ һэн. Этигэхэ дуратай байһан дээрэһээ этигээ юм ааб даа.

Юртэмсын хахад бүмбэрсэг бүхэндэ хабарай эхилхэ үеэр экваторһаа полюс тээшэ «харлалгын долгинууд» саг үргэлжэ дэлгэрдэг юм. Энэ ушарые дуулаан сагай ба шиинг нойтоной ехэ болоһоной ашаар ургамалнуудай һэргэн дэлгэржэ эхилһэнтэй холбодог байгаа. Марсын дахуулнуудай — Фобос ба Деймос —дабшалгада үзэгдэһэн баримта хадаа тэдэнэй, магад, хэмэл аргаар бии болоһон тухай онсо шэнжэтэй багсаамжалга хэхэ арга олгоо бшуу.

Һүүлэй арбан жэлдэ хэгдэһэн шэнжэлгэнүүд, совет болон бусад зарим элементнуудэй атомуд ба молекулануудаа абиотическэ синтез гэдэгэй эсэстэ органическа бодосуудай түрүүшээр юрын, һүүлээрнь бүри орёо молекулануудые бии болодог байгаа. Эдэ һүүлшын молекулануудынь хадаа онсо ушар байдалай үедэ мүнөөнэй микроорганизмуудай урда тээхи шатынь үндэлэ һуури болоожо магад байнан юм.

Һүүлэй жэлнүүдтэ тиимэ молекулануудай олон тоото зүйлнүүд, тодорхойлон хэлэхэдэ, зарим һолирнуудта (метеорит) үзэгдөө һэн гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Гэбэшье олоороо бөөгнэрөөд байнан молекулануудхадаа үшөө амиды үзэгдэл бэшэ гээшэ. Лабораториде хэгдэдэг шэнжэлгэнүүдэй бүри аргагүй амжалтатаигаар хүгжөөдшье байхада, эгээл юрын микроорганизмые хэмэл аргаар ойрын жэлнүүдтэ абахань хүшэр лэ даа. Гэхэ зуура тэрэ микроорганизм үнэгөөрөө хайшан гээд бии болоо гэжэ ойлгожо абахань юрэ бусын һонирхолтой байха бэлэй. Тиимэһээ ондоо арга замаар, ехэл хүнгэн бэшэ арга замаар шэнжэлэн дабшаха, огторгойн одо мүшэнүүдтэхи, нэн түрүүн Нарата юртэмсын амиды микроорганизмуудые бэдэрхэ замаар дабшаха хэрэгтэй бологдоно. Энэ талаар Марсда яһала найдамаар байна.

Марсын эрхэ байдалда амиды организмууд байжа шадаха гү гэһэн асуудал тодоруулха зорилго һүүлэй жэлнүүдтэ хэдэ хэдэн шэнжэлгэнүүд хэгдээ һэн. Тиигэхэ зуурае, ехэ һонирхолтой үрэ дүнтүүд абтаһан юм. Марсынхида адли оршон байдалда үхэр хулганаануд ороидоол нэгэ хэдэхэн секунда, мэлхэйнүүд—зургаан час үлүүтэн, бахамууд—25 час, абаахай ба сохонууд хэдэн недели соо амидарнан байха юм.

Марсын байдалда адли фермэ дээрэ обёос, фасоль, хара тарыан, барайгар ногоороо бэлэй. Зүгөөр тэдэ аали удаанаар ургадаг байбе. Шэнжэлээд үзэхэдэ, эдэ ургамалнуудта химическэ хубилалганууд болоһон байба бшуу. Олонхи ургамалнууд шэнэ эрхэ байдалда ургажа шадахагүй байгаа. Гэхэтэй хамта һархяаг, хаг үбһэн, хубхэн ба замаг гэхэ мэтэнууд иимэ байдалда яһала таараа һэн. Бактериинүүд «Марсын агаар хүреэдэ» мүн лэ ямаршье бэрхэшээлдэ ороогүй.

Сэхыень хэлэхэдэ, Марсын нюруу дээрэхи бодото эрхэ байдал ямар бэ гэһэн манай бодомжодо юртэмсэнүүд хоорондын автомат станцинууд зарим тэды заһабари оруулаа һэн. Энэ эрхэ байдал, һанаһанда орходоо, бүри һураггүй хатуу шэрүүн байгаа бшуу. Тэрэ станцинууд Марсын нюруу дээрэ зөөлэхэнөөр буугаад, Марсын хүрьһэнэй дээдэ үе соо микроорганизмуудые бэдэрэ бэлэй. Микроорганизмууд олдоогүй һэн. Гэбэшье хэгдэһэн хүдэлмэрийн дүнгүүдые зубшэн хэлсэхэдээ, диилэнхи, олонхи шэнжэлэгшэд хадаа тобшолол хэхэнь үшөөл эртэ гэжэ мэдүүлһэн байна. Программаар табигдаһан зорилгоор тиимэ микроорганизмуудай үгы байһан дээрэһээ, мүн бусад олон ушар байдалһаа: буулгын газар шэлэн олоһоноо, туршалганууд ые хэлгын тактика гэхэ мэтэнэ таарамжагүй дүн абтажа болохо жэшээтэй.

Огторгойн элдэб янзын одо мүшэдтэ, нэн түрүүн — Марс дээрэ микроорганизмуудые бэдэрэлгын удаан болзорой саашанхи программануудай түсэбүүд мүнөө үедэ зубшэн хэлсэгдэжэ байнхай. Эдэ түсэбүүдэй ёноор, тусхайлан хэлэхэдэ, Марс тээшэ һайжаруулагдаһан автомат лабораториинуудые эльгээхэ, тэдээгээр Марс дээрэ гансашье шэнжэлгэ хэхэ бэшэ, мүн тэрэнэй нюруу дээрэнээ хүрьһэ абаад, саашадань шэнжэлхын тула Газарта асархые хараалагдана.

Эдэ программануудые бэелүүлхэдэ, ехэ мүнгэ зөөриин гаргашалагдаха байнаниинь ойлгосотой ааб даа. Энээнтэй дашарамдуулан, тиимэ программануудые зарим оронуудай бэеэ даагаад бэелүүлхэнь бэрхэтэй байха. Уласхоорондын харилсаае бэхижүүлгын, элдэб оронуудай эрдэмтэдэй хамтааран ажаллалгын эрхэ байдалда эгээл ехэ амжалта туйлагдажа болохо юм.

Юрий ЗАЙЦЕВ,
СССР-эй Науканууудай академиин Замбуулининие шэнжэлдэг институтудай таһагые даагша.
(АПН).

1982 ОН * АПРЕЛЬ

ШУҺАНАЙ ДАРАЛТЫН НЮУСА

Али нэгэн юумэнэй нюусые таилгаарилан мэдэхын тула тэрэнэй «нулахан» газарыенө олохо хэрэгтэй. Хүнэй шуһанай даралтын (гипертони) дээшэлэгэ шалгасаануудые шэнжэлдэг Латвиин эрдэмтэд иимэ газарыень олоо гэхэ. Юуб гэхэ, триптофанай—белогой бүридэлдэ ородог һэлгэшэгүй аминокислотагай бутаралга, таарууеэй бууругаар үнгэрдэг байба бшуу.

Энэ талаар эрдэм ухаанай мэдэсэ мүнөө иимэ гээшэ: шуһанай даралтын дээшэлгэнээ үбдэжэ зободог хүнүүдэй хорин процентнь ямар юумэнээ үбшэлнэб гэжэ тодорхой зүбөөр мэдэгдэдэг болохой, харин олонхи үбшэнтэнэй энэ зоболоно үбшэнэй нюуса «долоон суургаар» суургалагаанхай баиха юм. Шуһанаи гүйсые таарамжатай хэм соонь байлгахын тула имагтал эм ном хэрэглэгдэнэ гээшэ. Тиихэлээрээ ушар шалгасаандань бэшэ, харин хойшолонгуудтань добтолнон болонолди. Тиимэһээ энэ үбшөөр үбшэлэгын ушар байдалые һайса мэдээд, таниад байхада, хэдэн зуугаад мянган хүниие эмшэлхэ тон зуб арга хэрэглэдэхэ юм.

Шуһанай даралтын хубилдаг ошпанаи нэгэ нюусанэ триптофанай бутаралгада үзэгдэдэг гэжэ Зурхэнэй үошэ шэнжэлдэг Латвиин эрдэмтэд шэнжэлгын института батадхидаг тодоруулагдаа. Биохимическэ реакциин эсэстэ ехэнхидээ никотинтай кислота бии болодог юм. Тэрэнэй шуһанай гүйсэ гол түлэб дулыдадаг гээшэ. Зүгөөр хүнэй өөе дутимагүй хурахэ «апан түрүүн хэрэглэгдэдэг түүхэй эдтэй» — триптофантаи байгаашье һаа, тэрэнэй эсэгэй продукт — «никотинтай кислота ааладагүй байха юм. Тиихэлээрээ хүнэй бэе шухала хэрэгтэй ородосоор дуталдажа. шуһанай даралта өөдөө хөөрэдэг байба бшуу.

Хүнэй шуһанда энэ кислотагай хэды шэнээн бии байнысь тодорхойлхо арга медицинын эрдэмэй доктор В. Рудзит байгуулба. Тиин энэ даралтын бии болдлогодо нүөөлдэг аргануудшье олдоо.

Г. КУЧИНА,
ТАСС-ай корр.

Ригэ.

Физикэ ба химиин талаар элитэ ехэ туйлалтануудайнь түлөө 1981 ондо СССР-эй Науканууудай академиин Президиум Югославиин мэдээжэ эрдэмтэ, Сербиин Науканууудай ба искусствын академиин академик Павле САВИЧЫЕ М. В. Ломоносовой нэрэмжэтэ алтан медальяар шагнаа һэн. АПН-эй Белгардта байдаг корреспондент Анатолий Осиповой асуудалнуудта тэрэ харюусана.

1

—2000-дахи ондо дэлхэй ямар байха һэн гэжэ һанаха байнабта!

— Энэшье хэлсээнгүй, 2.000-дахи ондо манай юртэмсэ дээрэхи бүхы хүнүүд эол жаргалтаи байнай гэжэ хүсэхэ байнаб. Тиигэн гэнээ, мүнөө дэлхэй дээрэ зүрилдөөнүүд олон, теэд тэдэнниие хорин жэл соо даваже гарахын аргагүй. Нэгэл юумэ һанажа ябаха хэрэгтэй: эрдэм ухаан хюдан үгы хэлгын хүсэнүүдтэ бэшэ, харин хүнэй ажабайдал һайжаруулгын хэрэгтэ алба хэхэ ёнотой.

Бии байгаа бүхы эрдэм ухаае, шэнэ нээлтэнүүдые бүхы амиды юумэндэ хосороогын аюул токёолдуулдаг буу зэбсэг үрдилдэн түхёрэлгые. шэнэ буу зэбсэг ухаалан зохёолгые үргэлжэлүүлхын тулада бэшэ, харин эрдэм ухаае, шэнэ нээлтэнүүдые имагтал амгалан сагай зорилгоор, бүхы хүн түрэлтэнэй дэбжэхын тулада хэрэглэхэ шухала гэжэ ухаансар бодолтой хүн бүхэн ойлгоно бээ. Эрдэм ухаан хадаа байгаалиин муу ёрото үзэгдэлнүүдэнэ хүниие хамгаалха, оршон тойронхиие дам һанжаруулжа байха, үлэсхэлэн хоолон байдалые, үбшэнгүүдые үгы хэхэ эзэргэтэй.

2.000-дахи ондо оронуудай хоорондо алишье талаар бэе бэедээ туһатай харилсаан ашаг үрэтэйгөөр хүгжэнэн, хүн түрэлтэн аймшаатай үбшэнгүүдые диилэһэй, жэлнээ жэлдэ дэлхэй дээрэ бэе бэеэ ойлгосолго, бэе бэедээ этигэлсэлгэ ехэ болоһой, тиигээд манай юртэмсэ дээрэ амгалан байдал лаб лэ тогтоһой гэжэ хүсэхэ байнаб.

— **Танай һанамжаар, ямар эрдэм ухаан ехэ өрөөдүйтэйб!**

—Биологи — өрөөдүй сагай эрдэм ухаан мүн. Тэрэ хүнэй ами наһые һунавха арга олгохо шадабаритай бшуу. Энэ эрдэм ухаан өөрынгөө нээлтэнүүдээр үлбэр үбшэнгүүдээ олон үетэниие абархада туһе хүргэжэ шадаха байна.

Физикэ ба химии түйлай ехэ арга боломжонуудтай. Тэдэнэр хүн түрэлтэндэ эльэ хүсэнэй шэнэ зүил — ядерна эльэ хүсэ үгөө. Атомай гол хүсэнэй (ядро) хубаарлгые нээлгэ болбол ядерна эльэ хүсэ хэрэглэлгын имагтал түрүүшын шата болоо бэлэй. Ураан ба тоори хэрэглэдэг, түргэн нейтронууд дээрэ хүдэлдэг ядерна реакторнуудай, залан хүтэлэгдэдэг термоядерна реакциин өрөөдүй тон ехэ. Эдэ нээлтэнүүдэй ...ундэлөөр... өрөөдүйдэ эльэ хүсэнэй томо комплекснууд байгуулагдаха юм. Эдэ комплекснууд географическа үргэн ехэ районуудые эльэ хүсөөр хангаха арга шадалтай байха. Зүгөөр энэ талаар туйлагдаха дэбжэлтэ имагтал амгалан байдалай үедэ хангагдажа болохо бшуу.

— **Һүүлэй хэдэн арбаад жэлэй туршада дэлхэй дээрэ хүн зониие олон түмэрнь хюдаха өөри шэнэ арга зэбсэгүүд ухаалан зохеогдоно. США нейтронно бомбо үргэнөөр үйлэдбэрилжэ эхилэ гэжэ дэлхэй һаяхан мэдэлэн байна. Энэ шэнэ түхэлэй буу зэбсэгтэ Та ямараар ханданаабта!**

— Ядерна эльэ хүсэн имагтал тайбан байдалай аша туһада хэрэглэгдэхэ ёнотой. Ядерна ба нейтронно буу зэбсэг үйлэдбэрилгые хорихо гэһэн эрилгэ табигдаг эб найрамдалай бүхы хүсэнүүдтэ хамжанаб. Газар дэлхэй дээрэ социальна дэбжэлтые дам саашадань үргэлжэлүүлхэ зорилготой хүниие олон түмэн зониие хюдадаг буу зэбсэгэй сагаалса болгохо гэжэ хүсэнэ. Ядерна дайнда илажа гарагша гэжэ байхагүй гээд бүгэдэндэ мэдээжэ.

(АПН).

АХА ДҮҮ арадуудай эбтэн эетэн бүлэ дотор Туркменийн ССР-эй эрдэмтэд ехэ амжалтануудые туйлана.

Тогон эльэ хүсэнүүдэй бүхэсоюзна эрдэм-шэнжэлтын, проектно-конструкторска ба технологическа институдан Туркменийн отделениидэ нарийнай эльэ хүсэнһөө хүдэлдэг электростанцинууд байгуулагдана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: тэрэ электростанцинуудай нэгэндэ хабсаралга хэгдэжэ байна.

ТАСС-ай фотохроник.

ДЭЛХЭИ 2000-дахи ЖЭЛДЭ

ХҮН ТҮРЭЛТЭНЭЙ АША ТУҺАДА

2

Физикэ ба химии түйлай ехэ арга боломжонуудтай. Тэдэнэр хүн түрэлтэндэ эльэ хүсэнэй шэнэ зүил — ядерна эльэ хүсэ үгөө. Атомай гол хүсэнэй (ядро) хубаарлгые нээлгэ болбол ядерна эльэ хүсэ хэрэглэлгын имагтал түрүүшын шата болоо бэлэй. Ураан ба тоори хэрэглэдэг, түргэн нейтронууд дээрэ хүдэлдэг ядерна реакторнуудай, залан хүтэлэгдэдэг термоядерна реакциин өрөөдүй тон ехэ. Эдэ нээлтэнүүдэй ...ундэлөөр... өрөөдүйдэ эльэ хүсэнэй томо комплекснууд байгуулагдаха юм. Эдэ комплекснууд географическа үргэн ехэ районуудые эльэ хүсөөр хангаха арга шадалтай байха. Зүгөөр энэ талаар туйлагдаха дэбжэлтэ имагтал амгалан байдалай үедэ хангагдажа болохо бшуу.

— **Һүүлэй хэдэн арбаад жэлэй туршада дэлхэй дээрэ хүн зониие олон түмэрнь хюдаха өөри шэнэ арга зэбсэгүүд ухаалан зохеогдоно. США нейтронно бомбо үргэнөөр үйлэдбэрилжэ эхилэ гэжэ дэлхэй һаяхан мэдэлэн байна. Энэ шэнэ түхэлэй буу зэбсэгтэ Та ямараар ханданаабта!**

— Ядерна эльэ хүсэн имагтал тайбан байдалай аша туһада хэрэглэгдэхэ ёнотой. Ядерна ба нейтронно буу зэбсэг үйлэдбэрилгые хорихо гэһэн эрилгэ табигдаг эб найрамдалай бүхы хүсэнүүдтэ хамжанаб. Газар дэлхэй дээрэ социальна дэбжэлтые дам саашадань үргэлжэлүүлхэ зорилготой хүниие олон түмэн зониие хюдадаг буу зэбсэгэй сагаалса болгохо гэжэ хүсэнэ. Ядерна дайнда илажа гарагша гэжэ байхагүй гээд бүгэдэндэ мэдээжэ.

(АПН).

ТОБШО ҺОНИН

ХАМАГЫЕ ХЭДЭГ КОМБАЙН

△ *Болгариин инженернүүд силостэ орохо кукурузые саблшаха, хэришэхэ, тэрэшэлэн үбһэ хурааха комбайн ухаалан зохеобо. Үбэлэй сагта шэнэ комбайн мүн лэ ашаа тээлэхын ба буулгалгын хүдэлмэридэ хэрэглэгдөөгэ. Тиигэхын тулаа зарим агрегадуудыень мультажа "абаад, нэлэдэг" байна.*

ШЭЛ УТАНАТА КАБЕЛЬ

△ *Шэл утанаар хэгдэжэ, үнан доогуур татагдаоие 45 километр утатай кабель Япондо туршалга гараба. Энэ утанаиинь 1.000 метр гүнзэгыдэ татагдаһан байгаа. Тэрэ хадаа телефоноор хөөрэлдэнэн 6.000 хөөрэлдөөе нэгэн доро дамжуулнан баиха юм.*

США-дахи «Америкен телефон энд телеграф» гэжэ фирмэ 1988 оноо Атлантическа океан доогуур хүниэлэн 5.000 километртэ иимэ шэл утапата кабель татаха гэжэ хираална. Энэ кабель, тухаилха янзаа, нэгэ доро 36.000 телефонно хөөрэлэөө хинаха аргаатаи байха ха.

СУДНА ҮРГЭДЭГ ХҮСЭТЭ ОНЬҺОН

△ *Олон тонно шэнгүүртэй томо судааануудые унан соо-ноо гаргахын, тэдэниие догто оруулжа зөөгдөрилхын тулаа шэнэ хүсэтэ оньһон түхэрэлгые нэгэ американ фирмэ ухаалан зохеобо. 200 метр утатай, 23 метр үргэнтэй платформо хадаа 48.000 тонно шэнгүүртэй судааануудые минута соо 23 сантиметр зайда өөсэнь үргэхэ, мүн газарай нюруу дээгүүр минута соо 14 метр зайда хажуу тээшэнь абаашаха шадалтаи.*

ВИШЫХАН САМОЛЕТ

△ *Ороидоол 100 килограмм шэнгүүртэй хоер цилинорнэй бүридэнэн двигательтэй тон хүнгэхэн самолет Австралида бүтээгдэбэ. Иимэ жаахан шэнгүүртэй байгаашье һаа, энэ самолёт час соо 245 километр түргөөр ниидэхэ арагтай. Самолёт ниидэхэдээ ба бууха-даа газар дээгүүр миил 110 метр гүйдэг юм.*

МУУХАЙ БОЛОҺОН УЬА СЭБЭРЛЭХЭ АРГА

△ *Химикаатуудые ашаглангүйгөөр ажаһуудалда ба промышленностьоо хэрэглэгдэнэн упа, тамаралсын бассейнүүдэй, нуур, сөөрэмүүдэй уһа ашаг үрэтэйгөөр сэбэрлэхэ тусхай түүхэрэлгэ Голландыда бүтээгдэбэ. Энэ түхэрэлгэ дотор кислородой молекулануудые цонтой болгохо камера бии. Энэ кислород сэбэрлэгдэнэн занодаа муухай болоһон уһа руу шэнгээн оруулагдадаг байна. Тиихэдэнь уһа бузарлаогаг холисонууд түрөөр амяарлагдажа, оёортонь тунадаг юм. Тиигэхэ зуура унан соо байһан бактериинүүд, замаг, бүри ба вирусууд мүн лэ үхэдэг байна.*

БУЛАДАЙ ОРОНДО — ПОЛИУРЕТАН

Полиуретан хараха янзада зөөлэхэн материал аад, хүнөд, ехэ дараса даадаг, харин элэсынгээ талаар буладһаа дутадаггүй юм. Энэ зөөлэхэн хэрэгсэл бусадта орходоо үшөө нэгэ булюу һайн шанартай—тэрэ хадаа цехүүд соохи шаг шуулаае эрид бага болгоо.

Сорогнуудые бүтээдэг Москвагай ба Новосибирскын металлургическа заводуудта полиуретан хэрэлэжэ, жэлдээ хэдэн арбаад мянган түхэриг мүнгэ алмана.

(ТАСС).

АМИДЫ «ПЛУГУУД»

ТАЙЛБАРИ

ТАСС: НАУЧНА

ҮРА БОРООГОЙ хорхойнууд Литвагай тасадта үтэжүүлгэ үгэдэг болохо юм ха. Виильнэ ТАСС-ай корреспондентын мэдээсэнэй ёноор, тамтэд шэнжэлгэнүүдые хэ-байнхай. Целлюлозобанай, мяханай ба мянгүнэй промышленностиин предприятинуудай органичеэ хаядаһануудые үтэгдэг болгон, үжээн буйдахын тула эдэ газар дотор «ажалшадые» хабаадуулха гээшэ эрдэмтэдэй зөвлөлгэнүүдэй зорилгонь болоно.

* * *

— Литвагай эрдэмтэдэй зорг хүдэлмэри хадаа маанай орон дотор, мүн бүхы дэлхэй дээрэ газарай хүрьһэй үрэжэлые зоологическэ аргаар дээшэлүүлхэ хэрэгтэй. Үлам ехэ һонирхолтойгоор ондоо болоо байһые эли ашаглаһан, — гээд, СССР-эй Науканууудай академиин Юрэнхы биологиин институтиин академик-секретарь, СССР-эй Гүрэнэй шанарай лауреат М. Гиляров нэмэрэнэ. — Энэ хэрэгые Литвагай хүрьһэнэй зоологи институтиин юм. Энэмнай манай ухаанай жэлэй тэн багаар зоологиин хүрьһэ шэнжэлдэг эрдэмтэдэй ойлгоонэ залуу эрдэм ухаан юм. Биологиин энэ шэнэ һалбаринда совет һүргуули Дэлхэй дээрэ түрүү һуури эзэлдэг гээшэ.

Газарай хүрьһэнэй үрэжэлдэ хура бороогой хорхойнууд түйлай ехэ үүргэ дүүргэдэг. Үшөө зуун жэлэй саада тээ Ч. Дарвин иигэжэ бэшээ һэн: «...плуг хадаа хүнэй тон эртэ урда сагта ухаалан зохёоһон ба эгээл ехэ удха шанартай зохёолгонуудай тоодо ороолсоно; зүгөөр тэрэниие ухаалан зохёохоёор холо урда тээ хүрьһэн хорхойнуудаар зүгөөр ле элдүүрилэгдэдэг байгаа, тэдээгээр хододоо элдүүрилэгдэдэг байха».

Манай ороной хүрьһэндэ хура бороогой ерэ гаран ондо ондоо хорхойнууд байдаг. Тэдэнэр сүл губидашье, Тундрадашье, Арктикын аралнууд дээрэшье ажамидардаг. Эдэмнай байгаалиин газар хахалагшад, химигүүд, санитарнууд, шорой сэбэрлэгшэд гээшэ. Тэдэнэр удэрнөө удэртэ эсэшэ сусашагүйгөөр үрэмдэдэг, зөөлэрүүлдэг, газар хахалһанда орходоо һураггүй һайнаар, гүнзэгыгөөр хүрьһэ худхадаг юм. Зарим хорхойнууд хоёр метрһээ үлүү гүнзэгыдэ ородог, тиихэдээ тэрээн руу ургамалнуудай үлэгдэлнүүдые абаашадаг, тиигэжэ үрэжэлтэй үтэг шоройн зузаанние бүри ехэдхэдэг байна.

Эдэ бишыхан «таряашад» гансал хүрьһэнэй бүридэлые һайжаруулдаг бэшэ, мүн тэрэниие үтэгжүүлдэг юм. Газар ухашалхадаа, хорхойнууд ургамалнуудай үжэнхэй үлэгдэлнүүдые, хүрьһэнэй жэжэхэн бутардаһые залгижархидаг. Тиигээд тэдэнэй дотор соонь минеральна хубиханууд ба ургамалай органика буйлуулагдаад, һүүлээрнь бэхи ба уһанда аргашагүй органо-минеральна минералоорлон зүйлнүүд — копролит гэдэг болоод, хэлгдадаг байна. Оршон байгаа хүрьһэнтэй сасуулбал, эдэ зүйлнүүд соо ургамалнуудай амидаралда хэрэгтэй кали, магни, азот хоер-гурба дахин ехэ байдаг. Копролидуудта аша гуһатай микроорганизмуудшье бии.

Газарай хүрьһэ һайжаруулагшад гайхалтай «бүтээсэтэй». Жэшээлхэдэ, Москва шадар хүрьһэнэй гектар бүридэ 50 шахуу тонно. Дунда Азиин уһалагдадаг газар дээрэ — 120 тонно хүрэтэр копролидуудые орхидог жэшээтэй. Тиигэжэ полинуудай үрэжэл эли бодо дээшэлүүлнэ бшуу. Жэшээнь, тэдэнэй үрэжэлтэй болоһон газар дээрэ

УЛААН-ҮДЫН ДЭЭДЭ ҺУРГУУЛИНУУДТА

УРАН ЗОХЁОЛОЙ КЛУБ

Буряадай гүрэнэй Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай түүхэ ба хэлэ, бэшэгэй факультедэй 334-дэхи, 343-дахи бүлэгүүдэй студентнэр уран зохёолшод Владимир Петонов Михаил Шиханов хоёртой уулзаба.

Поэзиин энэ үдэшэ институдай алтан ойдо зорюулагдаһан хэмжээ ябуулгануудай нэгэн болоно. Эндэһээ уламжалан ород хэлэ, бэшэгэй кафедрын дэргэдэ байгуулагдаһан «Уран зохёолшын лаборатори» гэһэн клубай хүдэлмэри тухай хөөрэһүүб. Арбан зургаан жилэй саана байгуулагдаһан клуб энэ хугасаа соо нилээд мэдээжэ болоо юм.

1966 ондо тус кафедрын багша Сэржена Валентиновна Вампиловагай үүсхэлээр энэ клуб нээгдэжэ, арбаад жилэй туршада амжалтатайгаар хүгжэһэн байна. Эндэһээ зохёохы ажалтайнгаа түрүүшын алхам эхилэгшэд Галина Гуменюк, Галина Журавлёва, Алексей Алоев, Александр Черепанов, Евгений Юшин, Николай Зяльков, Ирина Васильева, Алексей Анготкин гэгшэд үни хэда институдаа дүүргээд, дуратай үргэжэлээрээ ажаллаха зуураа, шүлэгүүдые, рассказуудые бэшэдэг.

Уран шүлэгтэ дурлажа, уянгата, мүрнүүдые эндэ зохёожо эхилһэн Галина Гуменюк, Сергей Юшин гэгшэд мунөөшье болотор түрэл клубтаяа, зохёохы ажалай элдэб нюусануудта һургаһан багша — Сэржена Валентиновнатаяа хани барисаагаа алдаагүй, хирэхирэ болоод лэ «Уран зохёолшын лабораториде» ерэжэ, шэнэ халаантай хөөрэлдэдэг, бэлиг шадабериая хубаалдадаг байна. Мүн энэ клубай гэшүүдэй уран гоёор шэмэглэн хэһэн олон тоото альбомууд соо Евгений Юшин аха нүхэдтэйгөө —уран зохёолшодтой суг өөрынгөө шүлэгүүдые бэшэһэн, зөлуу халаанда амжалта, баяр хүсэһэн байна.

Тиихэдэ «лабораториин» үдэшэнүүдтэ маниай мэдээжэ уран зохёолшод И. Калашников, Д. Улзытуев, Н. Дамдинов, А. Бальбуров, Вл. Липатов гэгшэд нэгэнтэ бэшэ хабаалдалсаһан, һанал бодолоо хубаалдаһан байна.

Кружогой хүдэлмэридэ хамта дээрэз хорёод хубүүд, бэсагад хабаададаг. Зохёохы хүдэлмэриин уран арганууудые шудалдаг, зохёолой байгуулга дээрэ хүдэлдэг, мүн үгэнүүдые зүбөөр хэрэглэхэ талаар ехэ оролдолго гергаддадаг.

— Кружогойнгоо хүдэлмэриин дүнгүүдые бэримта болгоо, студентнэр элидхэлнүүдые бэлдэдэг, курсовой хүдэлмэри бэшэдэг. Жэшээнь, Ольга Сомонь-Островская уран найруулгын арганууудые хэрэглэлгээр дипломно хүдэлмэрэе эндэһээл үндэһэлэн бэшэжэ, амжалтатай бэрхээр хамгаалһан байна. Һүүлэй жэлнүүдтэ манай клуб «Дин Ридэй нэрэмжэтэ клуб» гэһэн хүндэтэ нэрэтэй болонхой. Мэдээжэ американ дуушан, эрхэ сүлөөгэй түгөө тэмсэлшэн Дин Ридэй нэрые дээрэ үргэн ябахын тула манай кружогой гэшүүн бүхэн оролдоно», — гэжэ клубай хүтэлбэрилэгшэ С. В. Вампилова хөөрэнэ.

Дин Ридэй нэрэмжэтэ клубай эдэбхитэй гэшүүд хадаа Галина Топоссва, Марина Черных, Валерий Галсанов, Елена Шиханова, Олег Данчинов, Ирина Серова гэгшэд болоно.

Түүхэ ба хэлэ, бэшэгэй факультедэй нимэнүүд шэглэлтэй кружогууд олоор хүдэлдэг. Профессор М. П. Хамагеновэй, Е. И. Тынтуевагай хүтэлбэрилдэг диалектологическа кружогууд, тиихэдэ ород болон хэриин литературын кафедрын багшанар И. З. Ярневский А. К. Паликова хоёрой хүтэлбэрилдэг «Эхин», «Булаг» гэһэн кружогууд хүдэлдэг.

Буряад хэлэ, бэшэгэй отделениин студентнэр дээрэ дурсагдаһан кружогуудаа гадна, «Уянга» гэһэн литературна кружогто хабаадалсаха аргатай. Энэ кружогой хүдэлмэриие М. М. Хамгушкеева хүтэлбэрилдэг.

Х. ДОРЖИЕВА,
БГПИ-гэй студентка.

ТҮҮХЭТЭЙНЬ ТАНИЛСАНА

«Яхадай АССР-эй үдэр» Зүүн Сибиршин боёлой институдта боложо үнэгэрбэ. Энэ үдэр автономито республикын ажабайдал, хүгжэлтэ тухай хөөрэһэн выставкэ нээгдэн, концерт харуулагдаа.

СССР-эй 60 жилэй ойдо нимэ хэмжээ ябуулга зорюулагдаа. Энээнэй урда тэ «Украинын ССР-эй арбан хоногэ» үнэгэрэгдэһэн юм. Аман үгэн журнал болон радиогазетэлнэ Украина тухай олон һонирхолтой юумэ мэдэжэ абахаар бэлдэгээ. Институдай столовойдо украинска кухни эмхидхэгдээ кэн. Тиихэдэ РСФСР-эй арбан хоногой үедэ «Россин залуу поэдүүд» гэһэн тематическа үдэшэдэ хүн зонилангаа олоор суглараа. Залуу бэлиг тэнэй зохёохы ажал хөөрэлдэһэн, шүлэгүүдынь сэдэжэр хэлэгдэһэн байна.

Соёл гэгээрэлэй хүдэлмэриин, библиотечнэ факультедүүдэй группа бүхэндэ автономито болон союзна республикануудай үдэшүүдые үнэгэрэхөөр даабаринууд үгэнхэй.

Яхадай республикын ажабайдал тухай материалнуудые клубна режиссурын отделениин 3-дахи курсын студент Семён Яковлев суглуулһан, мүн энэ темаэр хүдэлһэн буса студентнэрэй хүдэлмэриие хүтэлбэрилһэн байна.

Т. МОЛЧАНОВА.

ШУБУУДАЙ ҮДЭР

Эдир натуралистнуудай республиканска станцида «Шубуудай үдэр» үнэгэрэгдэбэ. Байгаали хамгаалагшадай — кружогуудта хөдөлөгшедэй эдэбхи үүсхэлээр эмхидхэгдэһэн энэ хэмжээ ябуулгада түрэлхид уригдаһан байна.

Дулаан оронһоо шубуудай ниидэн ерэлгэ тухай, амидарал тухай, жэгүүр далитаниие хамгаалха тухай ехэ хөөрэлдөөн болоо, дуу, шүлэгүүд эдэлээ. КВН үнэгэргэдэжэ, үхибүүд эрдэм, мэдэсэлэ элирхэйлбэ.

Удаань станцида түхэрезн жэлэй туршада байдаг шубуудые хэрахаар экскурси эмхидхэгдэ. Шубуудай һая үлгэгдэһэн гэрхэнүүдэй хэр эзргээр дэрхалан хэгдэһые шалгажа үзөө. Харуулан ойлгуулгын зүйлнүүд олоор үлгөөтэй байгаа. Эдир уран зураашад жэгүүр далитаниие зураа, зурагуудаа олоной анхаралда табяа.

В. ЧЕРНЫХ,
станциин методист.

УЛАСХООРОНФЫН ШӨНЖӨЛӨЛ

ЭБ НАЙРАМДАЛАЙ ЛЕНИНСКЭ ХАРАА ШУГАМААР

Совет гүрэнэй байгуулагдажа байха үедэ Агуурхэ Ленинээр үргэгдэһэн эб найрамдалай тугые Советскэ Союз ба социалис хани нүхэсэлэй бусад оронуударюун нангинаар саашадань абажа ябана. Дэлхэйн пролетариадай вождиин түрэһөөр 112 жэлэй ойе түрүү үзэлтэй хүн түрэлтэдэй үргэнөөр тэмдэглэжэ байхада марксизм-ленинизм хадаа социальна хугжэлтын түлөө арадуудай тэмсэлдэ замынь заахан одон гэжэ илангаяа хилын саадахи хэблэлдэ, олонитын урда хэлэгдэһэн үгэнүүд дотор үргэнөөр тэмдэглэгдэһэн байна.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. И. Брежневэй һүүлэй үедэ хэлэһэн үгэнүүд дотор табигдаһан эб найрамдалда зорюулагдаһан холын хараата совет дурадхалнууд урдынхи мэтэ дэлхэйн олонитын гол анхаралда байна. Дэлхэй дээрэ шахардуу байдалые улам шангадхалгада дайнда бэлдэлгэ ба дэлхэйе эзэмдэн зонхилгодо Вашингтоной захиргаанай хүтэлбэрилэгшэд хүсэ шадалаа хэдэ элсүүлээшье һаа, совет ороной эдэбхи үүсхэлнүүдэй удха шанарые багадхажа, хүндыень бууруулжа шадабагүй. Дундэ эзргын зайда буудагдаха ядерна буу нэзбсэгүүдые тараан тодхохо ябадалые баглан хойшолуулха тухай, Европодо ядерна буу зэбсэгүүдэй нөөсые 3 дахин хорсохо тухай, Европо түбие ядерна буу зэбсэгһээ гүйсэд сүлөөлгэдэ СССР-эй бэлэн байһан тухай ба СССР-эй холын хараата бусад дурадхалнууд дэлхэй дээрэ улам үргэнөөр дэмжэгдэжэ байна. «Правда» газетын асуудалда нүхэр Л. И. Брежневэй үгэнэн харюу туйлай ехээр һайшаан дэмжэгдэжэ байна. Тэрэнэй тодо һонор үгэнүүд хадаа мүнөө үеын онсо шухала асуудалнуудые политическэ бүтэмжэтэй һайн хөөрэлдөөгөөр СССР-эй шиндхэхэ гэһэн хэлбэришэгүй хүсэл эрмэлэлэй ядерна дайнай аюулые зайсуулгын аша туһада эгээл үндэр тушаалтадай хэмжээндэ США-тай хөөрэлдөө хэхээр тэрэнэй бэлэн байнанай шэнэ эли тодо гаршаг ложо үгэнэ.

Баруун Европодо, Япондо ба бусад оронуудта эб найрамдалые аршалан хамгаалха хүдэлөөнэй түүхэдэ үзэгдөөгүй ехэ ябуулгануудай хэгдэжэ байна. Үетэй В. И. Ленинэй түрэһөөр 112 жилэй ойн тудалдаһан ушар дэмбэрэлтэ һайхан үйлэ хэрэг болоно. Вашингтоной ядерна политикада эсэргүү буруушаалгануудаа Холбоото Штадуудын өөнэдтэнь улам үргэдэн дэлгэрнэ. Ядерна буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгын зогсоохын ба эдэ зэбсэгүүдые улам дараалуулан хороохо тухай СССР-та хэлсээ баталхын түлөө кампани США-да үзэгдөөгүй ехээр үргэдэжэ байна.

Дайнда эсэргүү хүдэлөөе номгоруулахые, эб найрамдалда зорюулагдаһан совет эдэбхи үүсхэлнүүдэй нүлөөе усадахые ороллон. Р. Рейганэй захиргаан «амгалан байдалда дуратай» тухайгаа зүгөөр сэрэгэн талаар СССР-нээ бүрэлюу байдалтай болоһонойнгоо һүүдэ ядерна зэбсэгүүдэйнгээ нөөсын нэмэгдэтые зогсоохо хүсэл тушаагаа хүбгэлэн хооһон үгэнүүдээр найдуулга хэхэ һэдэлгэ гаргана. Эдэ мэдүүлгэнүүдэйнь худал байһаниинь мэдэжэжэ ааб даа. «Совет сэрэгэй аюул» тухай, «Буу зэбсэгэй талаар СССР-эй бүлюу байдал» тухай худал хуурмаг үгэнүүдээр халхабша хэ зуураа. Вашингтон бодото ажаг ябуулгаараа сэрэгэй топ сэхэ программа шууд түргөөр бэелүүлжэ байна.

Нимэ эрхэ байдалда дайнда эсэргүү ябуулгануудай улам үргэдэхэ байһаниинь ямаршье маргалта байхагүй. Дэлхэйн шэнэ дагинай аюулые зайсуулжа болохо байһанда совет арад этигэнэ. Энээнэй тулада эб найрамдалда дуратай бүхы хүсэнүүд ажал ябуулгаяа улам эдэбхижүүлхэ болоно. СССР туша хэлэхэ болоо һаа, эб найрамдалай ленинскэ хараа шугамаараа шууд сэхээр дабшаха байна.

ХЭЛЬИН САААНАГАА

· ТАСС · АПН ·

ПОРП-ын ЦК-гай ПЛЕНУМ

ВАРШАВА. ПОРП-ын Центральна Комитедэй 8-дахи пленум апрелиин 22—23-най үдэркүүдтэ эндэ боолоод, тараһан байна. Пленумдэ хабаадагшад экономикын талаар партиин шиндхэхэ зорилгонуудые зүбшэн хэлсээ.

Пленум дээрэ соносогдоһон элидхэлнүүд ба хэлэһэн үгэнүүд дотор экономикын нүлөөнэй байдалда сэгнэлтэ үгтөөд, үйлэдбэри дээрэ токёолдоһон бэрхэшэлнүүдые арилгаха ябадал түргэдхэлгэдэ партийна организациуудтол үүргэ дүүргэхэ ёһотой гэжэ тусхайлан тэмдэглэгдэбэ. Экономическа реформо бэелүүлгын гол гүрэнүүд ба зорилгонуудые үргэнөөр тайлбарилан ойлгуулха гэшэ партиин тон шухала хэрэг болоно гэжэ пленум дээрэ тэмдэглэгдэбэ.

ПОРП-ын ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь В. Ярузельский пленум дээрэ түгэсхэлэй үгэ хэлэбэ.

Пленумдэ хабаадагшад зүбшэн хэлсэгдэһэн асуудалаар гаргагдаха шиндхэбэриие нэгэ һаналтайгаар баталан абаа.

ЭБ НАЙРАМДАЛАЙ БҮХЭДЭЛХЭЙН СОВЕДЭЙ МЭДҮҮЛГЭ

ХЕЛЬСИНКИ. Ливаниие дайлаһан Израилиин сэрэгүүдэй дээрмэшэ зэрлиг добтолгые Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Совет (ВСМ) эрид буруушаана. «Урда Ливаниие Израилин бомбодоһон, буудаһые ВСМ ехэтэ зэбүүрхэн бүруушаана. Ливанай ба Палестинын арадуудта эсэргүү эзэрхэг түримхэй ябуулгануудай «Олоһаниональна хүсэнүүдэй, тэрэ тоодо американ «түргэн добтолхо хүсэнүүдэй,» Синайда ерэлгэтэй тулалдаһаниинь тушаал болоһон ушарал бэшэ байха. Эдэнь американ-израилиин зонхилолго доро оруулхын тула Сириие, Ливан ба палестин арадуудые бүри ехээр хашаха гэһэн уг зорилготой юм» гэжэ ВСМ-эй эндэ тараһан мэдүүлгэ дотор хэлэгдэнэ.

Бусадай газарые булимтаран эзэмдахэ, эзэрхэг түримхэй ябуулга хэнэй, ямар байдалтай байхаяа оонэдөо тодорхойлхо, бэсэдаадаг байха арадуудай эрхые хаһаһанай үндэһөөр Дүнэй Зүүн зүүгэ эб найрамдал туйлагдажа шадагдахагүй гээд этигэтдээ. Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Совет дахин элирхэйлнэ. Ливан ба Палестинын арадуудай тэмсэлые дэмжэдэг байһанаа ВСМ элирхэйлээд, Израилиин эзэрхэг түримхэй ябуулга болгон, эндэхи олитирогуудта хоёр талын захиргаан тогтоохые Аргентинэ зүбшөөрнэ гэбэ.

БУУ ЗЭБСЭГҮҮДЫЕ ХУРЯАХЫН, ШАХАРДУУ БАЙДАЛ ҺУЛАРУУЛХЫН ТҮЛӨӨ

ОСЛО. Буу зэбсэгүүдые хуряахын түлөө дайнай ветерануудай бүхэдэлхэйн уулзалгын ябуулганууде үргэлжэлүүлгые залан шэглүүлхэ комитедэй үргэдхэгдэмэл заседани эндэ хүдэлмэрээ дүүргэбэ.

Дайнай 50 миллион шахуу ветерануудые, эсэргүүсэлтын тэмсэлшэдые түлөөлдэг комитедэй заседаниде дэлхэйн 20 гаран ороной зуугаад түлөөлэгшэд, тэрэ тоодо Совэтскэ Союзай ба бусад социалис оронуудай делегацинууд хабаадаһан байгаа.

Буу зэбсэгүүдые хуряахын, шахардуу байдалые һуларуулхын түлөө Европодохи дайнай ветерануудай уулзалгые 1983 ондо үнэргэхэ тухай совет делегацинин дурадхалые уулзалгада хабаадагшад нэгэн һаналтайгаар дэмжэбэ.

Заседани дээрэ эсэсэй документ баталагдан абтаа. Тэрэ буу зэбсэгүүдые хуряахаа талаар ООН-ой Генеральна Ассамблейн хоёрдохи тусхай сессидэ дамжуулагдан үгтэхэ байна. Буухы дэлхэйн дайнай ветерануудай эмхинүүд буу зэбсэг үрдилдэн бүтээлгые зогсоохо, гутамшаг муухай зэбсэг хэрэгсэл гаргалгые хорихо, ооу зэбсэгүүдые хуряалгын хамтын программые баталан абаха эрилтэнүүд тэрээн тодор найруулагданхай.

АНГЛО-АРГЕНТИНЫН ЗҮРИШЭЛДӨӨН

ЛОНДОН. Консервативна правительство Аргентинэтэй зэбсэгэй хүсөөр тулалдаха хараа бодол баримталан, Урда-Атлантикада дайнай ябуулга хэхын тула эдэбхитэнгээр бэлдэнэ.

Премьер-министр М. Тэтчер Британиин далайн-сэрэгэй хүсэнүүдэй командованиин газар дорохи бункер соо хоёр часай турша соо зүблөө үнэргэбэ. Фолкленд-скэ (Мальвинска) олитирогуудай эршэн тойрондохи далайн 200 миллиин зайда «дайнай зона» тогтоохоһоо гадна, тэдэ олитирогуудые агаарһаа хүреэлэн хаажа болохо тухай, мүн Урда Георгия олитирогые Англиин сэрэгэй габшагаи бүлэгөөр эзэлхэ тухай асуудал тэндэ харагдаһан байна гэжэ «Гардиан» газетэ тэмдэглэнэ. «Морнинг стар» газетын мэдээсэнэй ёһоор, Англиин сэрэгэй командованиин Аргентинын газар дээрэхи агаарай-сэрэгэй базууд ба аэродромуудые бомбодожо болохо тухай асуудал зүбшэн хэлсэнэ.

Аргентинэдэ байһан бухы англичанинуудай тэндэнээ гарахыень Великобританиин Гадаадын хэрэгүүдэй министерство дурадхаа. Англиин зэбсэгтэ хүсэнүүд Урда Георгия олитирогто дайнай ябуулга понедельникгэ эхилжэ магад гээд «Гардиан» газетэ мэдээсэбэ.

БУЭНОС-АЙРЕС. Аргентинын президент, ороной газарай сэрэгүүдэй командалагша, генерал Л. Гальтиери, ВМС-эй командалагша адмирал Х. Анайа хөөрэлдөө хэнэнэй үндэһөөр зүришэлдөө зайсуулхаар бэлэн байһалаа лаолан мэдээсэ. Тиимэ хөөрэлдөөнүүдые хүнгэдхэхын тула, даб дээрэхи хэмжээн болгон, эндэхи олитирогуудта хоёр талын захиргаан тогтоохые Аргентинэ зүбшөөрнэ гэбэ.

КНР-эй ШЭНЭ КОНСТИТУЦИИН ПРОЕКТ ТУХАЙ

ПЕКИН. ВСНП-гэй саг үргэлжын комитедэй эзлжээтэ сессиин заседаниин болоһон тухай, «КНР-эй хубилагдаһан конституциин проектын» тэндэ зүбшэн хэлсэгдэһэн тухай Синьхуа агентствын мэдээсэл Хитадай хэблэлдэ тунхаглагдаа. 1980 оной сентябрьда эмхидхэгдэһэн комиссин тэрэ проектые бэлдэһэн байна.

«Соёлой хүсэхалай» үедэ болюулагдаһан КНР-эй түрүүлэгшын тушаал шэнэ конституциин проектын үндэһөөр һэргээгдэхэ, мүн гүрэнэй зэбсэгтэ хүсэнүүдые хүтэлбэрилхэ ёһотой КНР-эй Түбэй сэрэгэй совет эмхидхэгдэхэ болоно гэжэ мэдээсэл дотор хэлэгдэнэ.

Комиссиин түрүүлэгшын орлогшо Пэн Чжэнь тус проектые тайлбарилха зуураа, нигэжэ мэдүүлээ. КНР «Арадай демократиин диктатурын социалис гүрэн-мүн» (КНР-эй 1978 оной Конституциин ёһоор, КНР — пролетариадай диктатурын социалис гүрэн» нэрэтэй байһан юм. — **ТАСС-ай ажаглалта).**

Синьхуа агентствын мэдээсэл дотор дурдагдаһанай ёһоор, «КНР-эй хубилагдаһан Конституциин проект» бухы агаадай зүбшэн хэлсэхын тула» тунхаглагдаха; тиигээд «мүнөө жэлдэ болохо» ВСНП-гэй сессиин баталамжада табигдаха юм ха.

КНР-эй гадаадын политика тушаа шэнэ Конституциин проектын тобшололнууд тухайда Синьхуагай мэдээсэл дотор огто хэлэгдэнэгүй.

БАРОМЕТР ШУУРГА ХАРУУЛНА

Францийн президент Ф. Миттеран албанай хэрэгээр Чэн ошоод, һүүлээрнь Канадын премьер-министр П. Э. Трюдотой Ванкуверта уулзаба. Тэрэнэй энэ аяншалгань дэлхэйн хэблэлдэ ехэ һонирхол татаба. Париж шадарай Версальда байгша оной июнь һарада зарлагдахаяа байһан капиталис томо томо оронуудай правительствануудые толгойлогшонорой уулзалгада бэлдэлгэ гэжэ энэ аяншалтыень харана. Тэрэ уулзалга хадаа капиталис оронуудай харилсаануудай бодото байдалые харуулха барометр болохоор хүлеэгдэнэ.

Япон ба Канадын хүтэлбэрилэгшэдтэй Францийн президентын уулзалга ба хэнэн хөөрэлдөөнэй дүнгүүдые согсолхо зуураа, олонинтэдэ мэдээсэл хүргэдэг хэрэгсэлнүүдэй дениэнхи олонхинь капиталис оронуудай эбсэшэгүй сурвишэлдөөнүүдэй улам хурсадажа байһанай гэршэ мүн гэһэн сэгнэлтэ үгэнэ.

Токиодо үнэргэгдэһэн хөөрэлдөөнэй түрүүшын эзлжээндэ франко-япон экономическа ба худалдаа наймаанай талаар харилсаануудай асуудалнууд харагдаһан байна. Япон дэлгүүр дээрэ француз эд бараа наймаалгада хизаарлалтын горитойхонсор хэгдэһэн тушаа ажаглаттаяа Ф. Миттеран нүүдэдэ талаһаа хөөрэлдэгшэдтэ мэдүүлһэн байха юм. «Наранай гарадай зүгэй» орон Франциһаа хоёр дахин олон хүн зонтой. Гэбэшье Япон Францида худалдаг эд бараанайнгаа миил хахадайнь зэргэ продукци Франциһаа абана. Нигэжэ Японой Францитай хадаг худалдаа наймаанай хэмжээн 1979 ондо 317 миллион доллар байгаа һаа, нёдондо жэлдэ миллиард долларһоо дээшэ болоо. Ондоогоор хэлэбэл, баруун оронуудай дэлгүүртэ Японой хэжэ байһан экспортнэ добтолго Францийн худалдаа наймаанай балансда горитойхон хохидол ушаруулаа. Япон эд бараанай импортыг үргэдхэлгэ Францийн промышленностиин тон шухала һалбари болохо электроника, тоо бодолгын техникэ ба станогуудые бүтээн гаргалгые хугжөөлгэдэ горитойхон һаад түбэг тохёолдуулна.

Францийн президент худалдаа наймаанайнгаа тэнсүүрние тааруу болгоо эрилтэ Япондо табиһан байна. Хэрбээ тиимэ юумэнэй хэгдээгүй гээшэ һаа, французууд ба бусад баруун европейцүүд зохихо хэмжээ абаха гү, али японэд бараанай асарагдахагүйгөөр хилжэ хааха баатай болохо гэжэ Ф. Миттеран мэдүүлээ.

Гэбэшье Японой хүтэлбэрилэгшэдтэй тэрэ ямар нэгэ тодорхой уялга абаа шадангүй бусаһан байна. Хэблэлдэ тэмдэглэгдэһэн хамтынь мэдүүлгэ дотор француз 15 вертолёт Япон худалдаа абаа, ерэхэ жэлдэ француз юньягта таможенно түлөөһьень нэгэ бага доошолуулха гэжэ хэлэгдэнэ. «Президентынгээ Япон ошолгоһоо Францийн олоһоо юумэн тон бага, сай уулгада хүнэй һарбайһан хашарһа мүнгэнөөр ехэ бэшэ» —гээд Парижай «Котидьен де пари» бэшээ.

Ванкуверта болоһон хөөрэлдөөн тушаа хэлэхэ болоо һаа, банковска түлбэрэй зорюута дээшэлүүлхэ гэһэн Америкин политикаһаа капиталис оронуудай фининс болон экономикодо тохёолдоһон бэрхэшэлнүүд тухай тон түлэб хэлсэгдэһэн байха юм. Хоёр талаһаа хэгдэһэн мэдүүлгэ дотор финансын талаар США-гай баримгалдаг хараа шугамда яаха аргагүй дурва гутажа байһан ушар харагдана. Версальда болохо уулзалга дээрэ эдэ асуудалаар Франци ба Канада хоёрой өөрын онсо хараа, бодол баримталха гэһэн нэгэ һанамжатай байһаниинь элирбэ гээд олондо нүлөөтэй «Монд» газетэ бэшэбэ.

АЮУЛІ ҮН БАЙДАЛАЙ АША ТУҺАДА

ФРГ-гэй засагай хүтэлбэри барижа байһан Германиин социал-демократическа партиин эзлжээтэ съезд үнэгэрһэн неделидэ Мюнхендэ болобо. Съезд дотоодын политическэ айхабтар орёо эрхэ байдалда, тус партиин засагай хүтэлбэридэ ерэһээр арбан хоёр жэлэй туршада эгээл харюусалгатай үедэ үнэргэгдэбэ.

Нэгэ талаһаа, дэлхэйн экономическа кризисэй нүлөөн доро ФРГ-гэй социально-экономическа бэрхэшэлнүүд (хоёр миллион худэлмэригүйшүүлэй арми, валютын үнэ сэнгэй унаалга, энергетическэ хүсөөр дуталдаха ушар) орон доторнь засагай хүтэлбэри барижа байһан коалициин ажал ябуулгада дураа гутаха ябадалые ехээр һүжэрөөбэ. Тиигэжэ СДПГ ба сүлөөтэ демократуудай жэжэ буржуазна партиг (СВДП), хоёрой хоорондохи зүришэлдөөн бүри шангаданхай. Нүгөөдэ талаһаа, Баруун Европодо американ шэнэ ракетно-ядерна буу зэбсэгүүдые тараан тодхохо тухай НАТО-гай шиндхэбэриие Бонной хүтэлбэринин һайшаһан ушарые олонитын зүгһөө буруушаалга үргэдэжэ, социал-демократическа партиин өөрынь гэшүүдэй дунда арсаллаа буляалдаан ехээр хурсаданхай. СДПГ-гэй бухэли окружной, мүн зэрим нютагай организациууд, партиингаа хүтэлбэриин хориһоор байтар, НАТО-гай шиндхэбэриие дахин хаража үзэхын түлөө, эб найрамдалда зорюулагдаһан совет эдэбхи үүсхэлнүүдтэ харюусалгатайгаар хандахын түлөө байһанаа мэдүүлээ.

Эдэ хоёр баримта дандтагай (парламентын) һүүлэй һунгалта дээрэ СДПГ ба СВДП-гэй урагшагүйдэлгын шалтагаан болоһон байна. ФРГ-гэй бусад газарнуудта энэ жэлдэ үнэргэгдэхэеэ байгаа һунгалта дээрэ эдэ партинуудай панхаруудтаа һаа, Бонной засагай хүтэлбэридэ байһан коалици тон хүндэ байдалда орожо болоно. Энэ ушар байдалые правительствын бүридэлдэ ородогүй, баруунай үзэл баримталдаг ХДС/ХСС гэдэг партинууд өөнэдынгөө аша туһада хэрэглэхые оролдоно. Эдэ партинуудай бүлэглэл сүлөөтэ демократуудые өөнэдынгөө талада оруулые оролдон, 1984 ондо үнэргэгдэхэ бүндестагай эзлжээтэ һунгалтаһаа урид засагай хүтэлбэридэ ерэхэ нэдэлгэ гаргажа байна.

Тохёолдоод байһан энэ эрхэ байдалые хараада абажа, парти дотороойнгоо хөмороос зайсахые оролдон, СДПГ-гэй хүтэлбэри нимэ нэгэ арга хэхэ гэжэ шийдэбэ: 1983 ондо үнэргэгдэхөөр заргалдаһан партиингаа онсо шухала съезд хүрэтэр ракетно-ядерна асуудалаар зүбшэн хэлсэлгэ ба эсэсэй шиндхэбэри абалгые орхихо гэжэ дурадхаа. Хэдэ тиигээшье һаань, Мюнхендэ болоһон съезд дээрэ США ба НАТО-гай милитарис түсэбүүд яһала шангаар шүүмжлэгдэнэ байха юм.

«НАТО-гай шиндхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэслүүлхэ болоо гэшэ һаа, манай аюулгүй байдалые бэхижүүлхэ бэшэ, харин хохидолдо оруулха, болоноби. Баруун оронуудай «айлгаха» гэһэн ойлгомжо хадаа бодото дээрээ бидэнние өөнэдыгөө өөнэдөө алаха ябадалда хүргэхэ болоно», —гээд Бременэй делегат Г. П. Мюллер хэлээ. Партийна нинтын энэ һанамжа партиин түрүүлэгшэ В. Брандтын хэнэн элидхэл дотор элирхэйлэн хэлэгдэнэн байха юм.

Нимэ яһала зүб хараа бодолой хэлэгдэжэ байбашье һаа, Брант, мүн партиингаа талаар тэрэнэй орлогшо—ФРГ-гэй канцлер Г. Шмидт НАТО-гай дээрэ дурсагдаһан ракетно-ядерна шиндхэбэринүүдые дэмжэжэ байһанаа мэдүүлэ. Хүтэлбэриингөө баалалта доро съезд бодото дээрээ НАТО-гай «зэбсэгжэлгэлгэ хүсэлдүүлхэ» гэһэн правленииннгээ резолюциин проектые баталһан байна. Энэ хадаа Европодохи эб найрамдал ба аюулгүй байдалай аша туһын хэрэгтэ огто таарахагүй алхам мүн болоно.

Л. ДЫМОВ,
Ю. ЛОПАТИН,
В. СЕРОВ.
(ТАСС).

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. «Завод ба поли» — түрүү бэшэг. «СССР-эй 60 жилэй ойдо». — мэдээсэлнүүдэй суглуулбари. «Хабарай комплекс» — Н. Дегтяревой статья. «Эзэгүй байһан ушарһаа» —Х. Николаевай статья. «БАМ: үдэрһөө үдэртэ» — мэдээсэлнүүдэй суглуулбари.

Хоёрдохи хуудаһан темаатическа. Захааминай районой ажалшадай үнэрһэн жэлдэ туйлаһан ажжалтануудта тусхайта зорюулагдана.

Гурбадахи хуудаһанда. Спорт. «Залуу барилдаашын алтан медаль» — Р. Гаязовай корреспонденци. Театр. «Сценэ дээрэ ушөө нэгэ водевиль». — Ч. Доржиевай корреспонденци.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. «Хэн хаана һурахаяа орохоб?» — һургуулинуудта абтаха дүримүүд. Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Орбита. 8.55 — Дамжуулгын программа. 9.00 — «Время». 9.40 — Үглөөнэй гимнастика. 9.55 — «Соёлой хүхюун мүрысөөнүүд». 10.50 — «Конфликтная ситуация» — телевизионно уран һайханай фильм (1-дэхи сери). 11.45 — Пермиин хореографическа училищиин һурагшадай концерт. 12.35 — Шэнэ һонин. 15.10 — Дамжуулгын программа. 15.15 — Шэнэ һонин. 15.35 — «Человек на земле» — эрдэм дэлгэрүүлгын фильмүүдэй программа. 16.35 — «Соловьиный романс» — фильм-концерт. 17.05—«Шинии ленинскэ библотекэ». «Коммунизмда «зүүнэй тала баримталһан» үхибүүн ёһоной үбшэн». 17.35 — 17.50 — Забһарлалга. 17.50 — Москва хотын хүүгэдэй уран һайханай коллективүүдэй концерт. 18.45 — Залуушуулай адресууд. 19.45 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 20.00 — Афганистанай национальна һайндэртэ — Апрелиин революциин дүрбэн жэлэй ойдо Афганистанай телевиденнин программа. 20.55 — «Конфликтная ситуация» — телевизионно уран һайханай фильм (2-дохи сери). 22.00 — «Время». 22.35 — Хоккейгээр дэлхэйн чемпионат. Түгэсхэлэй бүлэгтэ хабаадагшадай мүрысөөн (2-дохи ба 3-дахи үеннүүд). Финляндиһаа дамжуулга хэгдэхэ. Забһарлалгынь үедэ 23.05 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ».

(Газетымнай удаадахи номер апрелиин 29-дэ гараха).

Редакторай орлогшо И. Р-Д. ОЧИРОВ.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД, ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. ЛЕНИНА, 35, редактор—2-54-54, приемная —2-54-93, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь —2-50-52, секретариат, —2-66-76, отделы: партийной жизни—2-60-91, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства —2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21, информации—2-34-05, перевод—2-54-93, писем и селькоров —2-67-81, корректорская—2-35-95, машинное бюро—2-57-63, фотолаборатория—2-33-61, отдел объявлений—2-65-54

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств полиграфии и книжной торговли.
Н-01443. Заказ № 98. Индекс 5901